

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์การเล่าเรื่องในข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวัน
ไทยรัฐ และมติชน ในครั้งนี้ ประกอบด้วยแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ดังนี้ คือ

- แนวคิดการรายงานข่าว
- แนวคิดการเล่าเรื่อง
- แนวคิดเกี่ยวกับประเภทของข่าว
- แนวคิดเกี่ยวกับสื่อหนังสือพิมพ์
- แนวคิดการใช้ภาษาของสื่อมวลชน
- แนวคิด โครงสร้างนิชมและสัญญาวิทยา

แนวคิดการรายงานข่าว

ในปัจจุบันขอบเขตคำจำกัดความของ “ข่าว” ได้ขยายวงกว้างขวางขึ้น เนื่องจาก ความเปลี่ยนแปลงและลักษณะที่ซับซ้อนของสังคมสมัยใหม่ ทำให้ความสนใจของสมาชิกในสังคม ขยายมากขึ้นตามสิ่งที่มีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนั้น ข่าวในสังคมสมัยใหม่จึงรวมความถึงเรื่องราวและสถานการณ์ที่กำลังเป็นอยู่ สถานการณ์เหล่านั้นอาจจะ ยังไม่ได้เกิดเป็นเหตุการณ์อย่างชัดเจน แต่ก็มีผลกระทบต่อความรู้สึกนึกคิดและทัศนคติของ ประชาชน เช่น สถานการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ฯลฯ ที่มีความเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลงอย่างเงิบๆ แต่อาจเกิดผลกระทบต่อสังคมในอนาคตระยะยาวได้ การรายงานข่าว สถานการณ์ (Situation News) หรือเรื่องราวซ่อนเงื่อนภายใต้เหตุการณ์บางอย่าง จึงเท่ากับเป็นการ ทำหน้าที่บอกกล่าวเตือนประชาชนให้เกิดความระแวดระวัง เกิดความรู้ ความเข้าใจในสิ่งที่ปรากฏ อยู่ ซึ่งอาจเกิดเป็นเหตุการณ์ต่อไป ตัวอย่างที่เห็น ได้อย่างชัดเจน เช่น ความอึมครึมของสถานการณ์

พัฒนาทางการเมือง เป็นต้น (มาลี บุญศิริพันธ์ ,2537 :22)

แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการทำข่าว 2 ทักษะ คือ ทักษะต่อกระบวนการทำข่าวที่รับรู้กันตามแบบสามัญสำนึก กับทักษะการทำข่าวที่ก่อตัวมาจากการวิเคราะห์เนื้อหาและองค์กร สื่อมวลชน ความแตกต่างดังกล่าวสรุปได้เป็น 4 หัวข้อ (Gerbner ,1964 อ้างถึงในศิริชัย ศิริกาชะ และกาญจนา แก้วเทพ , 2531 :209-210) ดังนี้ คือ

1. เหตุการณ์ที่จะมาเป็นข่าว
2. เกณฑ์สำหรับเลือกข่าว (คุณค่าข่าว)
3. ความสนใจของสาธารณชนที่มีต่อข่าว
4. การรายงานข่าว

ทักษะจากกลุ่มที่ใช้สามัญสำนึกจะมองว่าคุณสมบัติของข่าวก็คือ การมีปฏิริยาตอบสนองต่อความเป็นจริง ส่วนกลุ่มที่เน้นการวิเคราะห์ หรือเน้นเรื่อง ธรรมชาติของกระบวนการคัดเลือกข่าวที่มีกฎเกณฑ์และโครงสร้างที่ตายตัวแน่นอน เขียนเป็นแผนผังได้ดังนี้

เหตุการณ์ → เกณฑ์การเลือกข่าว → รายงานข่าว → ความสนใจในข่าว

ลำดับขั้นตอนจะเริ่มจากเหตุการณ์ต่างๆ ในโลกที่เกิดขึ้นมาอย่างไม่อาจคาดเดาได้ และเป็นเหตุการณ์ที่ผิดแปลกไปจากภาวะปรกติ จากนั้นสื่อมวลชนจะมีปฏิริยาตอบสนองด้วยการประยุกต์เอาเกณฑ์การเลือกข่าวเข้าไปจับคู่ ซึ่งเหตุการณ์นั้นจะต้องมีความสำคัญต่อสาธารณชนพอสมควร ขึ้นต่อไปผู้ทำข่าวจะประมวลเรื่องราวที่ถูกเลือกสรรมาแล้วทั้งหมด ให้อยู่ในรูปของรายงานข่าวที่ตรงไปตรงมา และนำเสนอต่อสาธารณชนที่อาจจะสนใจหรือไม่สนใจในข่าวนั้น แต่ข้อมูลที่ส่งออกไปจะก่อให้เกิดปฏิริยาต่างๆ กันซึ่งก็จะเลือกที่จะรับข่าวตอบสนองในระดับหนึ่งเช่นกัน

ในทักษะที่สอง เขียนแผนผังได้ ดังนี้

ความสนใจในข่าว → เกณฑ์การเลือกข่าว → เหตุการณ์ → รายงานข่าว

แบบที่สองนี้เริ่มจากประสบการณ์ของผู้ทำข่าว ที่รู้ว่าเรื่องแบบไหนที่เป็นที่สนใจของมหาชนจากนั้นนำเอาความสนใจมาตั้งเป็นเกณฑ์ในการเลือกข่าว เกณฑ์ที่ว่านี้จะมีลักษณะคงที่และคงทน รวมทั้งต้องผนวกเอาข้อบังคับ หรือข้อเรียกร้องขององค์กรที่คนสังกัดอยู่ รวมถึงประเภทข่าวเข้ามาร่วมพิจารณาด้วย การที่เหตุการณ์หนึ่งๆ จะได้รับการยอมรับว่ามีคุณค่าของข่าว ก็ต่อเมื่อเหตุการณ์นั้นสอดคล้องกับเกณฑ์การเลือกข่าวนั้น การรายงานข่าวก็เช่นกัน ต้องเขียนให้เข้ากับเกณฑ์ของข่าว ซึ่งรูปแบบการเขียนนั้น จะต้องเป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่องค์กรข่าวนั้นระบุเอาไว้ หรือเขียนตามหลักปฏิบัติที่เคยทำกันมา มิใช่จะเขียนขึ้นมาจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งหมดจริงๆ หรือเขียนตามที่ผู้อ่านต้องการทราบ

คำว่า “ข่าว” นั้น Park (อ้างถึงใน Shibutani, 1966 : 40) ได้อธิบายไว้ว่า ข่าว คือ เนื้อหาเรื่องราวของเหตุการณ์ที่ไม่ปกติ หรือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นพิเศษที่ไปทำลายวิถีชีวิตประจำวันของมนุษย์ ขณะเดียวกันมนุษย์ต้องการข่าวสารเพื่อนำไปใช้ในการปรับตัวต่อเหตุการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงขึ้นในสังคม

ดังนั้น ข่าว ที่เกิดขึ้นจึงมีความเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ต่างๆ ซึ่งสื่อมวลชนเป็นผู้ที่มีหน้าที่ในการรายงานข่าวสารให้แก่คนในสังคมได้รับรู้ เนื่องจาก “ข่าว” มีความจำเป็นอย่างมากต่อระบบโครงสร้างของสังคมมนุษย์ ประชาชนผู้รับสารจึงให้ความเชื่อถือกับผู้ที่รายงานข่าวค่อนข้างมาก ซึ่งการรายงานข่าวตามข้อเท็จจริงด้วยความถูกต้อง และรวดเร็ว นั้น ถือเป็นหัวใจหลักในการรายงานข่าวของสื่อมวลชน เพราะประชาชนเลือกที่จะรับรู้ข่าวสารจากสื่อมวลชนเป็นอันดับแรก เมื่อเกิดเหตุการณ์ต่างๆ ขึ้นในสังคม

เนื้อหาของสื่อมวลชนส่วนใหญ่ที่มีการรายงานข่าวออกไป เป็นการนำเอาแก่นเรื่องและภาพลักษณ์ของสังคมที่ตกค้างมาแต่ครั้งอดีตมาตกแต่งใหม่ บ่อยครั้งได้นำเอาองค์ประกอบบางตัวที่เคยมีอยู่ในยุคก่อนประชาธิปไตยที่มีเรื่องค่านิยมค่านิยมเชิดชวติเผ่าพันธุ์ และลำดับชั้นทางสังคมฝังรากลึกอยู่ ลักษณะหลายประการขององค์กรสื่อมวลชนและกระบวนการผลิตนั้นมักจะเดินสวนทางกับการที่ตัวสื่อมวลชนจะเข้าไปสัมผัสสัจโลกซิดหรือจะช่วยทำหน้าที่ให้ผู้รับสารสามารถใคร่ครวญความเป็นจริงได้บ้าง และสวนทางแม้แต่การสร้างภาพตัวแทนที่เป็นจริงของสังคมให้เกิดขึ้นในจิตใจของผู้คน (ศิริชัย ศิริกาชะ และ กาญจนา แก้วเทพ, 2531 : 199-200)

ในกรณีนี้เราอาจเชื่อได้ว่า สื่อมวลชนนั้นมีอำนาจในการชักจูงโน้มน้าวใจค่อนข้างมาก ในการที่จะหล่อหลอมตลาดผู้อ่าน ผู้ฟัง ผู้ชม ของคน หรือ อาจจะคิดว่าแท้จริงแล้วผู้รับสารเป็น ฝ่ายที่ชื่นชอบลักษณะความไม่สมจริงที่สื่อมวลชนได้นำเสนอ ด้วยเหตุนี้จึงปรากฏว่า มีเนื้อหา ที่สื่อมวลชนรายงาน ไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงอยู่มากมาย

Tuchman (1973 : 74) ได้กล่าวไว้ว่า ความรู้ในเรื่องของการตัดสินใจ “คุณค่าข่าว” นั้น นับว่าเป็นความรู้ขั้นศักดิ์สิทธิ์ ในการทำให้ข่าวมีคุณสมบัติพิเศษแตกต่างจากคนทั่วไป และ สื่อมวลชนไม่อาจจะอยู่ได้โดยปราศจาก การนำเสนอข่าว ขณะเดียวกัน ข่าวก็ไม่สามารถจะปราศ จากสื่อมวลชนเช่นกัน

ส่วน W. Lippman (1922) ได้ให้ความสนใจเรื่อง “กระบวนการรวบรวมข่าว” เขาให้ ทิศนะว่าข่าวมิใช่กระจกส่องให้เห็นความเป็นไปของสังคม หากแต่เป็นรายงานที่มองจากแง่มุม บางมุมเท่านั้น จากแง่มุมที่ว่าเป็นการซ่อนให้เห็นถึงตัวสื่อมวลชนเอง นอกจากนี้ยังพิจารณา รวมถึงว่ามีเรื่องราวอะไรบางอย่างที่สื่อมวลชนเห็นว่าเป็นเรื่องที่สามารถสังเกตเห็นได้และอยู่ใน รูปแบบที่เหมาะสมในการรวบรวมเข้าไปไว้ในการปฏิบัติงานประจำวันของการรายงานข่าวนั้น

ในความคิดของผู้รับสารที่อยู่ร่วมกันในระบบสังคมส่วนใหญ่ เหตุการณ์ใดที่สื่อมวลชน รายงานสู่สาธารณชน ชื่อนำเสนอแต่ข้อเท็จจริงอย่างเป็นทางการมีแหล่งข่าวในการอ้างอิงที่ ชัดเจน สามารถตรวจสอบข้อเท็จจริงได้ ขณะเดียวกันหากเมื่อใดมีเหตุการณ์ที่ไม่ปรกติเกิดขึ้น มี ผลกระทบต่อสังคมส่วนรวม ความต้องการในการรับรู้ข่าวสารยิ่งทวีสูงขึ้น และเมื่อสื่อมวลชนไม่ สามารถรายงานข่าวสารผ่านช่องทางปรกติได้ ผู้คนในสังคมก็จะพยายามที่จะทำให้เกิดเหตุการณ์ ที่มีปัญหานั้นมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นเป็นชนวนให้เกิดข่าวสารอย่างไม่เป็นทางการ

ทั้งข่าวสารที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการนี้ Shibutani (1966) ได้แสดงให้เห็นว่า ข่าวสารที่ไม่เป็นทางการในการรายงานข่าวของสื่อมวลชนมีบทบาทอย่างสูง ในการดอกย้ำความ ตื่นเต้นในรูปแบบของการพูดคุยที่เกี่ยวของสถานการณ์ทางการเมือง สังคม และความบันเทิง ซึ่งเขายังให้แนวคิดอีกว่าข่าวที่มีรูปแบบ ไม่เป็นทางการ เกิดจากความอคติของข่าว ไม่ใช่เรื่องที่ ประดังขึ้นมา เป็นการสร้างความดึงดูดความสนใจในเนื้อหาของข่าวสารผ่านการคัดเลือก และ คัดทอนเนื้อหาบางส่วน พร้อมทั้งเสริมเพิ่มเติมบางสิ่งบางอย่างลงไป ในเนื้อหาของข่าว ให้ข่าวสาร

นั้นๆ เกิดความน่าสนใจขึ้นมา ในขณะที่เคียวกันเหตุการณ์บางสิ่งบางอย่างก็ไม่ได้ถูกนำมาเสนอ

“ข่าว”จึงเป็นผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมรูปแบบหนึ่ง (อ้างถึงในศิริชัย ศิริกาษา และกาญจนา แก้วเทพ,2531) ที่มีความคงที่ สามารถคาดการณ์ได้ และมีลักษณะเป็นสากล ประเด็นเรื่องรูปแบบหรือวิธีการเสนอข่าวยังเห็นได้ว่าการเหลื่อมล้ำกันอยู่ระหว่างข่าวหนังสือพิมพ์ วิทยุ และข่าวโทรทัศน์ องค์ประกอบของรูปแบบข่าวทั้ง 3 สื่อนี้ประกอบด้วยเกณฑ์ 3 เกณฑ์ คือ

1. เป็นรูปแบบของเรื่องราวที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งและสม่ำเสมอ
2. เป็นรูปแบบที่แสดงให้เห็นถึงการมีระบบระเบียบและมีโครงสร้างที่แน่นอน
3. เป็นรูปแบบที่มีความเป็นกลางและมีข้อเท็จจริง

สำหรับข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์นั้นเป็นสื่อที่มีโครงสร้างแบบกินเนื้อที่ (spatially) ส่วนข่าวโทรทัศน์นั้นเป็นข่าวประเภทกินเวลา (temporally) ซึ่งลักษณะหัวข้อข่าวนั้นอาจแบ่งได้ ดังนี้ เช่น ข่าวการเมือง ข่าวเศรษฐกิจ ข่าวกีฬา ข่าวบันเทิง ข่าวสังคม ข่าวต่างประเทศ ข่าวที่อยู่ในความสนใจของปวงชนทั่วไป ฯลฯ

หากพิจารณาถึงคำว่า “การรายงานข่าว” ดังที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าคุณสมบัติของข่าวที่ควรจะเป็น คือ ต้องมีข้อมูลที่เป็นจริง ไม่ว่าจะปรากฏอยู่ในข่าวเชิงสาระ หรือข่าวสนองอารมณ์ที่มักจะมีเนื้อหาที่ประชาชนสนใจ (Human Interest) และเป็นเรื่องกระตุกอารมณ์ แต่ในทางปฏิบัติแล้วเป็นเรื่องยากที่จะแยกแยะลักษณะเนื้อหาของข้อมูลที่เป็นจริง และเนื้อหาที่ผู้คนสนใจให้ขาดจากกัน ซึ่งในความเป็นจริงลักษณะทั้งสองนี้ก็ได้ผสมผสานกันอยู่ในหนังสือพิมพ์ตั้งแต่ยุคแรกเริ่มมาแล้ว

งานวิจัยชิ้นหนึ่งของ Helen McGill Hughes (1940 , อ้างถึงในศิริชัย ศิริกาษา และกาญจนา แก้วเทพ,2531 :205) ได้ทำการสำรวจความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาข้อมูลที่เป็นจริง และเนื้อหาที่ผู้คนสนใจ ซึ่งได้โต้แย้งว่า หนังสือพิมพ์ของสหรัฐ ได้ค่อยๆ เปลี่ยนแปลงจากข้อเขียนที่มีลักษณะสุ่มรอบคอบไม่มากก็น้อย มาสู่รูปแบบของงานเขียนแบบเอาใจชาวบ้าน เขาเห็นว่าเรื่องราวที่ผู้คนสนใจนั้นโดยเนื้อในแล้ว มันก็ไม่แตกต่างไปจากเนื้อหาของข่าวรูปแบบอื่นๆ เพียงแต่ว่าเมื่อเวลาที่เรื่องราวแบบนี้มาปรากฏตัวอยู่ในรูปแบบของข่าวนั้น ผู้ที่จะเขียนข่าวประเภทนี้

จะต้องมีทัศนคติพิเศษแบบหนึ่ง คือ จะต้องรับทัศนคติของผู้อ่านมาเป็นทัศนคติของตัวเอง ด้วยเหตุนี้แม้ว่าผู้เขียนข่าวจะมีความตั้งใจจะให้ความเพลิดเพลิน แต่ก็ยังเชื่อกันว่าเป็นเรื่องที่มา จากทัศนะของผู้อ่านเอง ดังนั้นจึงจำเป็นที่ผู้ที่เขียนรายงานดังกล่าวได้ ต้องสามารถมองเห็นโลก ได้อย่างที่ผู้อ่านมองเห็นอยู่ ซึ่งทำให้ลักษณะของข่าวแบบนี้เต็มไปด้วยการจับจินตนาการและ วนเวียนอยู่แต่เรื่องของชาวบ้าน

แนวคิดการเล่าเรื่อง

ในการรายงานข่าวของสื่อมวลชน ไม่ว่าจะเป็นการรายงานข่าวผ่านทางสื่อใดๆ นับเป็น การนำเสนอ “สาร” ที่มนุษย์สื่อถึงกันในการบอกเหตุการณ์ต่างๆ ให้ประชาชนได้รับรู้ถึงความ เคลื่อนไหวในสังคม ซึ่งการนำสารผ่านกระบวนการสื่อสารมวลชนนั้นจะไม่อาจเกิดขึ้นได้ หาก ปราศจากการ “การเล่า” ที่เป็นขั้นตอนสำคัญและมีความเกี่ยวข้องกับการรายงานข่าวเป็นอย่างมาก ซึ่ง “การเล่าเรื่อง” นั้น มนุษย์จะใช้การเล่าเรื่องเป็นเครื่องมือสื่อสารในชีวิตประจำวันอยู่แล้ว และ สามารถใช้วิธีการนี้ได้ทั้งในภาษาพูดที่ใช้น้ำเสียงเป็นเครื่องปรุงแต่งเรื่องราว ภาษาเขียน อาทิ ข่าวนวนหน้าหนังสือพิมพ์ นวนิยาย แม้แต่การเขียนจดหมาย การเล่าเรื่องขำขัน การเล่านิทาน หรือ คำานาน ก็ล้วนแล้วแต่ใช้การเล่าเรื่องเป็นเครื่องมือทั้งสิ้น ทำให้เห็นว่าการเล่าเรื่องจะปรากฏอยู่ใน ทุกวัฒนธรรม และอาจกล่าวได้ว่า สังคมใดมีภาษา สังคมนั้นต้องมีการเล่าเรื่องอย่างแน่นอน ซึ่งนอกจากการใช้เสียงและตัวอักษร ที่ได้นำมาใช้ในการเล่าเรื่องแล้ว รูปภาพก็สามารถเล่าเรื่อง หรือสื่อความหมายได้เช่นกัน

สำหรับการเผยแพร่ข่าวสารไปสู่สาธารณชนเป็นจำนวนมากนั้น ในอดีตมีทั้งที่เป็น การสื่อสารข้ามสังคม และการสื่อสารข้ามกาลเวลาจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนรุ่นต่อๆ มา ตัวอย่าง ของการสื่อสาร ไปสู่คนจำนวนมากโดยปราศจากการใช้เครื่องมือทางเทคนิคอันสลับซับซ้อนใน อดีต ได้แก่ การเผยแพร่คำสอนทางศาสนาโดยนักบวช หรือเหล่าสาวกที่เดินทางไปในสถานที่ ต่างๆ การเผยแพร่ความรู้ ความคิด ค่านิยม และอุดมการณ์ผ่านพ่อค้า หรือนักแสวงโชค ที่เดิน ทางผ่านสังคม หรือชุมชน โดยใช้ประโยชน์จากคำบอกเล่าที่มีลักษณะเป็นนิทาน หรือคำานาน พื้นบ้าน กวีและบทเพลง (วราพต พรหมกนิบุตร ,2534 :22)

การเล่านิทานเป็นศิลปะที่เก่าแก่ที่สุดประเภทหนึ่ง (Margaret Hodges, 1980 :168) มีทฤษฎีที่เชื่อกันว่าเป็นความพยายามของมนุษย์สิ่งแรกที่จะพูดจาติดต่อกัน หรือบอกเล่าการผจญภัยภายในครอบครัวของตน นิทานและตำนานต่างๆ รวมถึงประวัติศาสตร์ก็ได้รับการสืบทอดกันมาจากอดีต โดยการเล่าสู่กันฟังก่อนที่จะมีบันทึกไว้เป็นหลักฐาน ซึ่งผู้ใดก็สามารถเล่านิทานได้ในสังคมสมัยโบราณถือเป็นประเพณีที่จะระลึกถึงนักเล่านิทานที่เก่งกาจในแต่ละชุมชน ซึ่งขึ้นอยู่กับความจำของเขาที่จะจดจำถ้อยคำได้อย่างถูกต้องในการเล่าเรื่องให้คนรุ่นต่อๆ ไปได้รับฟัง

มีงานวิจัยหลายชิ้นที่ศึกษาเกี่ยวกับการเล่านิทาน และมักจะให้ความหมายของการเล่านิทานว่าเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่ทำให้ความบันเทิงทางวรรณกรรม โดยการถ่ายทอดการไขถ้อยคำที่นำมาจากหนังสือให้มีอรรถรสมากยิ่งขึ้น (Ellin Greene, 1971 :718) หรืออีกนัยหนึ่งเป็นวิธีการถ่ายทอดวัฒนธรรมโดยใช้วิธีง่ายๆ ได้ผลคุ้มค่า เพื่อถ่ายทอดประสบการณ์ ความคิด การปลูกฝังค่านิยม ขอบปฏิบัติ สร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้เล่ากับผู้ฟัง (ฉวีลักษณ์ บุญกาญจน, 2526 : 1)

สรุปได้ว่า การเล่านิทานมีมาก่อนสมัยประวัติศาสตร์ และมีอยู่ทั่วไปตามแหล่งอารยธรรมต่างๆ หรือชนชาติต่างๆ เรื่องที่เล่าก็มีแตกต่างกันไปตามแต่ละสถานที่เล่า จุดมุ่งหมายของการเล่านิทานก็เปลี่ยนไปตามกาลเวลา แต่อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะเล่ากันในที่ต่างสถานที่หรือต่างเวลา การเล่านิทานก็ยังคงเป็นสิ่งที่เดิมความต้องการขั้นพื้นฐานของสังคม หรือความต้องการส่วนตัวของมนุษย์ให้เต็ม ได้แก่ ความอยากรู้อยากเห็นเรื่องราวในอดีต อธิบายการเกิดหรือจุดเริ่มต้นของสิ่งต่างๆ เพื่อความบันเทิง และยังเป็น การถ่ายทอดเรื่องราวในอดีตของวีรบุรุษคนสำคัญด้วยเหตุนี้ นักเล่านิทานจึงเป็นทั้งผู้สื่อข่าว นักประวัติศาสตร์ผู้เผยแพร่วัฒนธรรม ผู้เผยแพร่และสร้างศีลธรรม และศาสนา และในขณะเดียวกันก็เป็นผู้ให้ความสำคัญด้วย เมื่อเวลาผ่านไปนิทานก็เริ่มปะปนกับตำนาน เทพปกรณัม (Myth) เรื่องเล่าเกี่ยวกับวีรบุรุษ และนักเล่านิทานก็กลายมาเป็นบุคคลสำคัญได้รับความนับถือจากคนในชุมชนของตน คนทุกเพศทุกวัยต่างมีความพึงพอใจที่จะฟังนิทานหรือเรื่องราวเหล่านั้น (วรรณิ ศิริสุนทร, 2532 :1)

เรื่องเล่าพื้นบ้านก็เช่นกัน ยังคงเป็นสิ่งที่ยังคงอยู่ท่ามกลางความเชื่อและพฤติกรรมที่แสดงออกของมนุษย์ (เสาวลักษณ์ อนันตสานต์, 2538 : 32) นักจิตวิทยาของมอร์รับว่า เรื่องเล่าพื้นบ้านนี้เป็นผลผลิตของปัจเจกบุคคลที่เกิดขึ้นมาในการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (social interaction) คือ

บุคคลและกลุ่มมีการกระทำที่เสนอและสนองกัน และสื่อสารให้บุคคลและกลุ่มทราบวัฒนธรรม ประเพณีที่แวดล้อมอยู่ ดังนั้นความหมายของนิทานจึงมิใช่เพียงสิ่งที่สอดแทรกเข้าไประหว่างคำพูดที่ว่า “กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว” กับ “แล้วพวกเขาก็อยู่กันอย่างมีความสุขตลอดไป” เท่านั้น แต่ นิทานมีความหมายที่กว้างขวางและลึกกว่านั้น นั่นคือ นักคิดชนวิทยาจะต้องพยายามเข้าใจว่าทำไม ผู้คนจึงชอบเล่านิทาน ทำไมผู้ฟังจึงชื่นชมนิทาน และชื่นชมนิทานบางเรื่องมากกว่าเรื่องอื่นๆ ปัญหาไม่ได้อยู่ที่การเข้าใจเพียงแต่ว่าตัวบทคงอยู่ หรืออยู่ร่วมกันได้อย่างไร แต่เป็นการเข้าใจว่า เหตุใดจึงแจกบุคคล หรือคนเฉพาะกลุ่มจึงพบว่า ตัวบทของนิทานเต็มไปด้วยความหมาย มีค่าควร ต่อการเอาใจใส่และสมควรที่จะนำมาเล่าซ้ำกัน

คำถามเหล่านี้สามารถตอบได้โดยการศึกษาเรื่องเล่าอย่างละเอียดทุกแง่ทุกมุม คือ

- ศึกษาโครงสร้าง หรือองค์ประกอบของเรื่องเล่า
- ค้นหาความหมายโดยตรง และความหมายโดยนัยที่มีต่อผู้เล่าเรื่อง
- ศึกษาบทบาทหน้าที่ของการเล่าเรื่องในกลุ่มสังคม

การเล่าเรื่องแต่เดิมจะเล่ากันเฉพาะกลุ่ม เนื่องจากมนุษย์นิยมอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนมาตั้งแต่สมัยโบราณ เมื่อมนุษย์อยู่ร่วมกันย่อมต้องการหาสิ่งที่จะทำให้เกิดความครึกครื้น จึงมีนักเล่าเรื่องซึ่งเป็นคนที่มีความคิดในทางสร้างสรรค์ผูกเรื่องขึ้น โดยอาศัยประวัติของคนจริง ๆ บางอาศัยเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงบ้าง และตกแต่งเสริมต่อและเมื่อเล่าต่อๆ กันไป ย่อมเปลี่ยนแปลงรายละเอียดทีละน้อย(ไพรรณ อินทนิล , 2534 : 11)

ทำให้เห็นว่าการเล่าเรื่องนั้นเป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์ทางสังคม และยังช่วยเพิ่มพูนประสบการณ์ในการดำรงชีวิตให้กับตนเองในการที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีปฏิสัมพันธ์ต่อสรรพสิ่งในโลก ตามทฤษฎีการเล่าเรื่อง (The Narrative Theory) ของนักคิดหลายท่านได้บอกไว้ว่า การเล่าเรื่องเป็นการสื่อสารระหว่างมนุษย์ อันประกอบด้วยศิลปะการพูด การตีความ การประเมินคุณค่า การเล่าเรื่องนั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อเชิญชวน เพื่อให้ผู้ฟังสนใจและมีปฏิริยาโต้ตอบ การเล่าเรื่องจึงเป็นการปฏิสัมพันธ์ เป็นกิจกรรมที่มีรูปแบบ มีขั้นตอนการเล่า มีศิลปะในการแสดงออกของมนุษย์ มีการโน้มน้าวใจ และมีการแสดงร่วมอยู่ด้วย เพราะการเล่าเรื่องมีจุดมุ่งหมายเพื่อความเพลิดเพลิน เพื่อการบอกกล่าวและเพื่อโน้มน้าวใจ (Fisher, 1989 อ้างถึงใน กุลวรา ชูพงศ์ไพโรจน์, 2539 :10)

Linda Degh (อ้างถึงใน เสาวลักษณ์ อนันตศานต์ ,2538 :14-15) เป็นอีกผู้หนึ่งที่ได้อธิบาย แยกแยะประเภทของเรื่องเล่าไว้อย่างมีหลักการ ได้กล่าวถึงเรื่องเล่าไว้ว่า เรื่องเล่าเป็นสิ่งไม่ ล้ำสมัย เพราะผู้เล่ามีแรงกระตุ้นในการที่จะเล่าเรื่อง และผู้ฟังก็มีความต้องการที่จะฟังทำให้ เรื่องเล่ามีลักษณะเหมือนเพื่อนสนิทผู้ใกล้ชิดมนุษยศาสตร์ และเป็นเรื่องที่มีคุณสมบัติอย่างหนึ่ง คือ สามารถปรับตัวให้เข้ากับท้องถิ่นและสภาพสังคมที่แวดล้อมได้

เรื่องเล่าเหล่านี้เมื่อกำเนิดมาแล้วก็คงอยู่ และสืบทอดมาในลักษณะของมุขปาฐะ ดังนั้น จึงมีจำนวนไม่จำกัดแม้ว่าโครงเรื่องจะจำกัดว่า ต้องอยู่ในกรอบหรือเค้าโครงที่ผู้เล่าแต่เดิม ได้กำหนดไว้ นั่นคือ จะมีเรื่องเล่าเรื่องเดียวกันแต่เป็นสำนวนต่างๆ กันที่เกิดจากโครงเรื่องนี้เป็น จำนวนมาก ด้วยเหตุนี้จึงมีอาจจำแนกประเภทของเรื่องเล่าให้สมบูรณ์แบบ โดยอาศัยการพิจารณา รูปแบบ(form) เนื้อหา (content) และบทบาทหน้าที่ (function) เขายังกล่าวอีกว่า รูปแบบ เนื้อหา และบทบาทหน้าที่ ของเรื่องจะสามารถพบได้ในประเภทต่างๆ กัน ซึ่งอาจจะถูกกำหนดลักษณะ ให้เป็นเรื่องแบบบันเทิงคดี (fictitious) น่าเชื่อถือ(credible) น่าเลื่อมใส (revered) หรือ นำหัวเราะ (ridiculed) สิ่งที่เป็นนิทานในวัฒนธรรมหนึ่ง อาจจะเป็นตำนานเก่าแก่ในวัฒนธรรมอื่น การ บิดเบือนปมของเรื่องในเรื่องเล่าสำหรับคนๆ หนึ่ง อาจจะกลายเป็นเรื่องตลกน่าขันสำหรับคนอื่น การที่ตัวละครเปลี่ยนแปลง อาจเป็นมนุษย์ เทวดา ตัวละครที่เหนือวิสัยหรือสัตว์ อาจจะเปลี่ยน โครงเรื่องอันเดียวกันนั้นให้กลายเป็นเรื่องอีกประเภทหนึ่งก็ได้

ถ้าโครงเรื่องของเรื่องเล่าเปลี่ยนแปลงไป รูปแบบก็อาจจะเปลี่ยนไปด้วย กล่าวคือ โครงเรื่องธรรมดาอาจจะกลายเป็นโครงเรื่องที่ซับซ้อนขึ้น หรือขยายเพิ่มเติมให้กว้างออกไป หรือรวบรัดตัดความให้สั้นลง หรือมีฉันทันที่ทั้งรูปแบบไปเลย ความเปลี่ยนแปลงอันนี้เกิดขึ้นเมื่อ เรื่องเล่าพื้นบ้านปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมต่างๆ และเข้ากับยุคสมัย นอกจากนี้ก็ยังขึ้นอยู่กับ ความเปลี่ยนแปลงภายในวัฒนธรรมเดิม ดังนั้นเขาจึงเสนอการแบ่งประเภทของเรื่องเล่าเป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ คือ

1. นิทาน (Tale Genres)
2. ตำนาน หรือนิทานท้องถิ่น (Legend Genres)
3. ประสบการณ์จริง (True Experience Stories)

มีนักคิดหลายคนได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการเล่าเรื่องไว้ว่า เป็นวิธีการที่เปลี่ยนแปลง ประสพการณ์เรื่องหนึ่งให้เป็นถ้อยคำ ประสพการณ์จะถูกสรุป หรือ ถูกกล่าวซ้ำ โดยการนำเอา ลำดับของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมาจัดเป็นถ้อยคำ ในเรื่องๆ หนึ่งนั้นมีวิธีการที่จะสื่อสารกัน ได้หลาย วิธี แต่ทั้งนี้ต้องมีการสรุปหรือการซ้ำถ้อยคำที่ยังคงเสนอไปตามลำดับหรือระเบียบของเหตุการณ์ ต่างๆ ที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ เรื่องเล่ายังเป็นสิ่งที่ยึดโยงนาฏกรรม (actions) และเหตุการณ์ (events) เข้าด้วยกัน ซึ่งคำว่า “เล่า” (narrate) มาจากภาษาละติน หมายความว่าถึง ความสัมพันธ์เกี่ยวข้อง (relate) เป็นลักษณะหนึ่งของการเล่าเรื่อง การเล่าเรื่องนั้นต้องมีเหตุการณ์ที่สัมพันธ์กัน ไม่ใช่การใช้ประโยคเดี่ยวหลายประโยคมารวมกันโดยไม่มีความสัมพันธ์ (Elliott Oring, 1986 :121)

ส่วนวัตถุประสงค์ของการเล่าเรื่อง คือ ทำหน้าที่ถ่ายทอดจินตนาการ และความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ช่วยให้มนุษย์เข้าใจเรื่องราวต่างๆ ได้อย่างต่อเนื่องกัน การเล่าเรื่องจะถูกนำมาใช้ในการอธิบายโดยไม่จำกัดรูปแบบ และไม่จำกัดสื่อ เช่น การเล่าเรื่องจากนวนิยาย วรรณคดี โฆษณา การรายงานข่าว โดยไม่มีการดัดแปลง อีกทั้งเพื่อทำหน้าที่ค้นหา เปิดเผย เสนอเรื่องจริง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ข่าวสาร หรือเพื่อเปิดเผยข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่ไม่เคยมีใครรู้มาก่อน รวมถึงเพื่อทำหน้าที่โน้มน้าวใจ ซึ่งการเล่าเรื่องต้องเรียบเรียงถ้อยคำ มีรูปแบบและวิธีการเล่า เนื้อหาที่จะเล่าต้องสอดคล้องกับบริบทของศิลปะการพูด (Lucaites & Condit, 1985 : 96-103)

การนำทฤษฎีการเล่าเรื่องมาใช้นั้น Morin (อ้างถึงในศิริรัช สิริกาชะ และกาญจนา แก้วเทพ, 2531 : 214) ได้ทำการวิเคราะห์รูปแบบข่าว ซึ่งพบว่า เหตุการณ์หนึ่งจะได้รับการบอกกล่าวให้อยู่ในรูปของ “เรื่องราวเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น” แต่กระบวนการที่จะเล่าเรื่องนั้น อาจเป็นแบบ performative คือ การเล่าเรื่องแบบขยายความ ใส่สีสันเหมือนเวลาเล่านิทานหรือ เทพนิยายปรัมปรา กับแบบวิธี constative เป็นกระบวนการเล่าเรื่องที่จะใช้การสาริดและการแสดง ข้อเท็จจริง คำนึงตัวข้อเท็จจริงแท้ก็ยังไม่มีความหมายในตัวเอง รวมทั้งการกระทำแท้ๆ ก็ไม่กลายสภาพไปเป็นข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ หรือยังมีข้อเท็จจริงที่สามารถมองดูได้ว่าเต็มไปด้วย เหตุด้วยผลจนกว่าจะได้มีคนมา “เล่าขาน” ข้อเท็จจริงหรือการกระทำนั้นให้ผู้อื่นได้รับฟังหรือรับรู้ ซึ่งเรื่องเล่าแบบต่างๆ นั้น ก็เกิดมาจากการผสมผสานวิธีทั้ง 2 วิธีนี้เข้าด้วยกันด้วยสัดส่วนมากน้อย แตกต่างกันไป

ในอีกทัศนะหนึ่งของ Garfinkel & Cicourel (1964,1973 อ้างถึงใน อรรถญา มิ่งเมือง ,2534 :11) ซึ่งศึกษาทางด้าน Ethnomethodology ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความหมาย โดยมนุษย์เราจะสร้างความหมายในลักษณะที่เป็น reflexivity หมายถึง การสร้างความหมายในลักษณะที่สะท้อนความเป็นจริงของเหตุการณ์ตามที่เกิดในบริบทเดิม ซึ่งเป็นการรายงานเหตุการณ์ โดยตรง

และการสร้างความหมายในลักษณะ indexicality หมายถึง การสร้างความหมายให้กับเหตุการณ์นอกบริบทเดิม ผู้รายงานจะทำความเข้าใจบริบทเดิมของเหตุการณ์ด้วย ในการที่จะทำให้ผู้รับสารเข้าใจความหมายของเหตุการณ์ที่นำมาเล่า เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน

ในการศึกษาเรื่องเล่าโดยกระบวนการต้นแบบใหม่ในแบบ Narratology นั้น (ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิชช์, 2541) นอกจากการศึกษาในระดับความหมายหรือการตีความโดยทั่วไปแล้ว ยังมีอีกวิธีหนึ่งที่พวก narratologist สมัยใหม่สนใจศึกษา คือ การพยายามหาไวยากรณ์ของเรื่องเล่า โดยมีความเชื่อว่าน่าจะมีไวยากรณ์เป็นตัวกำกับ หรือเป็นตัวกำหนดที่ทำให้เราเห็นโครงสร้าง ความสัมพันธ์ของหน่วยต่างๆ ในเรื่องเล่า ทำให้เข้าใจถึงกระบวนการของเรื่องเล่าเรื่องหนึ่งว่า โครงสร้างความสัมพันธ์ของหน่วยต่างๆ ในเรื่องเล่าสื่อความหมายออกมาได้อย่างไร สำหรับวิธีการที่ใช้ในการศึกษาโดยหลักแล้วแนวคิดนี้ได้รับอิทธิพลมาจากความคิดทางภาษาศาสตร์ของ Saussure และขยายต่อมาเป็นแนวคิดที่เรียกว่า โครงสร้างนิคม ซึ่งเป็นวิธีการที่นำมาใช้ในการมองไวยากรณ์ของเรื่องเล่า วิธีการนี้ยังอยู่ในแนวคิดที่ว่าความหมายที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์เป็น Internal Logic

วิธีการศึกษาแบบโครงสร้างนิคมมองความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยความหมายต่างๆ ว่ามีอยู่เพียง 2 แบบใหญ่ๆ คือ (ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิชช์, 2541)

แบบ syntagmatic หรือแบบแนวนอน เป็นการมองความสัมพันธ์เชิง syntagmatic ว่าแต่ละหน่วยสัมพันธ์กันในลักษณะต่อเนื่องได้อย่างไรหรือบางที่เรียกว่าเป็นการมองเชิง combination ว่าหน่วยต่างๆ ในเรื่องเล่ามาสัมพันธ์ในเชิงต่อเนื่องในลักษณะใด จะทำให้ทราบถึงการจัดระบบของการเล่าเรื่องและความหมายที่เปิดเผยของการสื่อสาร

ความสัมพัทธ์อีกแบบหนึ่ง คือ ความสัมพันธ์ในเชิง paradigmatic คือ หน่วยของความสัมพันธ์มาแทนที่กันได้อย่างไรในระบบของเรื่องเล่า หรือในเรื่องเล่าชุดหนึ่ง เป็นการวิเคราะห์ตัวบทเพื่อค้นหาความหมายที่ซ่อนเร้นอยู่ว่ามีความหมายเช่นไร

ซึ่ง คำว่า “คุณค่าข่าว” นั้น แท้ที่จริงมีความเป็นมาจากการเล่าเรื่องแทบทั้งสิ้น Darnton (1975) มีข้อคิดเห็นว่า ความคิดที่เรามีต่อข่าวนั้นจะมีวิธีการแบบเดิมที่ใช้ในการเล่าเรื่อง โดยจะเห็นว่ารูปแบบของการรายงานข่าวจะมีแนวโน้มที่อยู่ในรูปของการบอกเล่าถึงตัวละครหลัก ตัวละครรอง มีเหตุการณ์ที่เชื่อมโยงกันทั้งตอนต้น กลาง และสรุปจบท้าย มีพระเอก มีผู้ร้าย มีการให้สัตยาณเมื่อใกล้จะถึงจุดหักมุมอันน่าตื่นตะลึง รวมถึงการใช้รูปแบบการดำเนินเรื่องในความถนัดส่วนบุคคล

ในส่วนของตัวละครนั้น เป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งสำหรับการเล่าเรื่องทุกชนิด Dwight V. Swain (1982) ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวละคร ซึ่งจะต้องมี 2 ส่วนที่ขาดไม่ได้ คือ ส่วนที่เป็นความคิด (Conception) ซึ่งเป็นส่วนที่เปลี่ยนแปลงยาก จะเปลี่ยนแปลงต่อเมื่อมีเหตุผลที่สำคัญเพียงพอตัวละครจะมีความคิดเป็นของตนเอง สิ่งที่กำหนดความคิดและจิตใจของตัวละครขึ้นอยู่กับภูมิหลังของตัวละครนั้นๆ อาทิ ชีวิตในวัยเด็ก การศึกษา และฐานะความเป็นอยู่

และส่วนที่เป็นพฤติกรรม (Presentation) ของตัวละคร เป็นผลที่เกิดขึ้นโดยตรงจากความคิดและทัศนคติของตัวละครตัวนั้น

ทำให้เห็นว่าสิ่งที่สำคัญสำหรับการเล่าเรื่องอย่างหนึ่งก็คือ ตัวละคร ซึ่งทำหน้าที่เหมือนเป็นตัวขับเคลื่อนให้เรื่องราวต่างๆ ดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง ตัวละครไม่ใช่จะปรากฏเพียงในนิทานเท่านั้นในข่าวก็เช่นเดียวกัน และนอกจากตัวละครจะเป็นองค์ประกอบในการเล่าเรื่องแล้วยังมี ฉาก หรือสถานที่ ที่มีบทบาทสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน ในการถ่ายทอดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นสิ่งที่กำหนดบทบาทของตัวละครให้ดำเนินไปตามท้องเรื่อง และเป็นตัวอธิบายความหมายบางอย่างออกมา

มีนักสังคมวิทยาผู้หนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในแนวคิดเชิงอธิบายความหมาย คือ Alfred Schrtz (1962) ได้แสดงทัศนะว่า มนุษย์เราสามารถรับปรากฏการณ์ที่ผู้อื่นหยิบยื่นให้โดยไม่มีข้อแม้ เนื่องจากว่าสิ่งที่ได้รับนั้นเสมือนกับเป็นความจริงที่เป็นกวีวิสัย (Objective Realities) ซึ่งการยอมรับจะดำเนินไปตามธรรมชาติ ซึ่งมนุษย์เราเชื่อว่าปรากฏการณ์ที่ได้รับนั้น คือ ความเป็นจริงที่มีได้เป็นการปรุงแต่ง แต่ในความเป็นจริงสิ่งที่ได้รับรู้จะมีทัศนะของผู้ทำข่าวแฝงอยู่ผู้ที่ทำหน้าที่รายงานข่าวได้สร้างความหมายให้กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น จากนั้นจึงนำสิ่งที่ประมวลได้มานำเสนอแก่ผู้รับสาร

นักคิด 2 คน คือ Fiske และ Hartley (1978 อ้างถึงใน ศิริชัย ศิริกาชะ และกาญจนา แก้วเทพ ,2531: 205-206) ขนานนามแนวโน้มนิยมของสื่อมวลชนแบบใหม่ที่ได้เข้าทำหน้าที่แทนที่ธรรมเนียมประเพณีแบบเก่า ของการสื่อสารในสังคมพร้อมๆ กับที่ได้ผนวกเอารูปแบบของการเล่าเรื่องประกอบเข้ากับการให้ข้อคิดทางด้านศีลธรรมว่าเป็น “หน้าที่แบบนักเล่านิทาน” (Bardic Function) ซึ่งเป็นหน้าที่ที่ลากเส้นแบ่งระหว่าง “ความเป็นจริง” กับ “นวนิยาย” ออกจากกัน ในขณะที่ดูเหมือนว่า มีการให้ความสนใจกับองค์ประกอบของข่าวในส่วนที่จะเป็นเป้าหมายใหญ่ คือ การให้ข้อมูล ในทางปฏิบัติแล้ว ก็ยังคงเป็นความจริงอยู่มากกว่า หนังสือพิมพ์จำนวนไม่น้อยที่มีเนื้อหาประเภท “ผู้คนสนใจ” มากกว่าข่าวที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม Guman (1978, อ้างถึงใน ศิริชัย ศิริกาชะ และกาญจนา แก้วเทพ) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข่าวที่ผู้คนสนใจว่า เนื่องจากข่าวประเภทดังกล่าวเป็นหัวใจสำหรับด้านเศรษฐกิจของตัวเองเป็นข่าวที่ขายได้ดีและจุดนี้เองทำให้เราได้เข้าใจถึงธรรมชาติที่แท้จริงว่า สิ่งที่เราเรียกว่า “คุณค่าข่าว” นั้นเป็นอย่างไร

John Fiske (อ้างถึงใน ขวัญเรือน กิตติวัฒน์ ,2541) ยังได้ให้ข้อคิดเห็นอีกว่า Semiotic School นั้นพยายามศึกษาถึงกระบวนการผลิตความหมายของสารที่เราใช้อยู่ในสังคม นักสื่อสารมวลชนเป็นผู้สร้างสัญลักษณ์ สร้างความหมายเพื่อให้นักในสังคมเข้าใจเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นทุกมุมโลก ให้ทุกคนได้เห็นและเข้าใจในสิ่งที่ต้องการให้เข้าใจ เป็นการศึกษากระบวนการสื่อสารข้อมูลข่าวสารว่าไปสู่ผู้รับสารได้อย่างไร ด้วยวิธีการสื่อสารหลายรูปแบบ และหนึ่งในนั้นก็คือ การเล่าเรื่อง (narrative) ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งของ Semiotic Structure

การเล่าเรื่องจึงต้องเล่าในสิ่งที่มีความหมาย การสื่อสารทุกรูปแบบเป็นเรื่องของการ

ประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคม (Construction of Social Reality) ผู้ทำงานข่าวเป็นคนประกอบสร้างเรื่องราวที่เกิดขึ้นจริงในสังคมทั้งหมด กระบวนการประกอบสร้างความเป็นจริงทางสังคม เป็นกระบวนการสร้างให้เกิดความเข้าใจในความหมายที่ต้องการ จะเห็นได้ว่าการเล่าข่าวเกิดขึ้นได้จากการใช้ภาพ คำพูด แสง สี เสียง ความไวชากรณของแต่ละสื่อ โดยมีชุดของความหมาย (Set of Meaning) ซึ่งความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในโลกมีอยู่หลายระดับ และมีได้หลายลักษณะ สำหรับงานข่าวแล้วมีความเป็นจริงลักษณะใดใน 3 ลักษณะ ดังต่อไปนี้ (ขวัญเรือน กิตติวัฒน์ ,2541)

ความเป็นจริงลักษณะแรก คือ ข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริง (Factual Information) มีคน เหตุการณ์ และถ่ายทอดข่าวออกมาให้เห็นจริง แต่ข่าวและภาพทั้งหมดเกิดจากการประกอบสร้างที่มีการคัดเลือกมุมมอง การเรียบเรียงข่าว การตัดค่อนอกจากนี้มุมมองของนักข่าวที่มีต่อข่าวแต่ละข่าวยังให้ความหมายกับความเป็นจริงบางเรื่องแตกต่างกัน

ความเป็นจริงลักษณะที่สอง คือ เรื่องราวที่แต่งขึ้นโดยใช้ตัวแสดงแทนสิ่งที่เป็นจริง ซึ่งใกล้เคียงกับความจริง (Fictional Representative) เช่น ละคร เป็นตัวแทนสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในโลกนี้ เป็นต้น

ความเป็นจริงลักษณะที่สาม คือ เรื่องที่แต่งขึ้นไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของสิ่งที่มีอยู่จริง (Fictional Non – Representative) เป็นเรื่องที่เหนือจริง

หากจะต้องการรู้คำตอบว่า ข่าวเป็นความจริงในลักษณะใด ก็ต่อเมื่อได้วิเคราะห์เนื้อหาหรือตัวบท (text) ของข่าว ที่เกิดขึ้นจริงในเชิงสัญลักษณ์ ประเด็นสำคัญ คือ ทฤษฎี Narrative เชื่อว่า มนุษย์เป็นคนที่ create และ re – create ความหมายของความเป็นจริงของชีวิตในโลกนี้ทุกวัน โดยผ่านการเล่าเรื่อง (สุภาพร โพธิ์แก้ว ,2541) ความเป็นจริงต่างๆ ถูกกำหนดโดยผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมีอุดมการณ์ทางวิชาชีพในการสร้างความหมายเกี่ยวกับความเป็นจริงในเรื่องนั้นๆ เป้าหมายขององค์กรที่สังกัดต่อการนำเสนอข่าว การใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์กับการสร้างความหมาย และข้อจำกัดภายนอกองค์กรทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ หากนำบริบทเหล่านี้มาใช้ในการประกอบสร้างความหมายของความเป็นจริงได้ จะทำให้ความเป็นจริงสัมพันธ์กับความสมดุลของสังคมทุกๆ ส่วน (ขวัญเรือน กิตติวัฒน์ ,2541)

แนวคิดเกี่ยวกับประเภทของข่าว

ตามความหมายของ “ข่าว” นั้น เหตุการณ์และสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งปรากฏเป็นที่น่าสนใจ สามารถจัดเป็นข่าวได้ทั้งสิ้น แต่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจะมีความเข้มข้นและผลกระทบต่อสังคมในระดับที่ไม่เท่ากัน คือ บางเหตุการณ์เกิดขึ้นแล้วก็หายไปไม่ได้อยู่ในความสนใจของผู้อ่าน ในขณะที่เหตุการณ์บางเหตุการณ์มีประเด็นความสนใจต่อเนื่องในระยะหนึ่ง ลักษณะเช่นนี้ มาลี บุญศิริพันธ์ (2537 : 26-27) ได้แบ่งประเภทของข่าวออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

1. ข่าวหนัก (Hard News) ได้แก่ ข่าวที่มีคุณสมบัติของความสำคัญ มีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมากกว่าข่าวที่มีองค์ประกอบของความน่าสนใจเพียงอย่างเดียว เช่น ข่าวเศรษฐกิจข่าวการเมือง ข่าวสังคม ข่าวสิ่งแวดล้อม ข่าวเหล่านี้เมื่อเกิดขึ้นแล้วจะมีผลกระทบต่อปัจจัยอื่นๆ อีกมาก ยกตัวอย่าง ข่าวเศรษฐกิจมักจะมีผลกระทบจากสภาวะทางการเมืองสะท้อนถึงสภาพความเป็นอยู่ ค่าครองชีพของประชาชน หรือข่าวอาชญากรรมร้ายแรงที่มีผลกระทบต่อศีลธรรมและความปลอดภัยของประชาชน ซึ่งมักจะทิ้งปมปัญหาบางอย่างให้ผู้อ่านหรือผู้ที่เกี่ยวข้องต้องนำไปขบคิดแก้ปัญหาต่อไป มิได้หยุดเพียงแค่การรายงานข่าวเท่านั้น สรุปก็คือ ข่าวหนักเป็นข่าวที่ให้ความสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ในสังคม ให้ความรู้ ความเข้าใจ และข้อคิดแก่ประชาชน ก่อให้เกิดความคิดต่อเนื่องแก่ผู้อ่านมากกว่าจะเป็นเพียงสนองอารมณ์ความอยากรู้อยากเห็นเพียงอย่างเดียว

ในอีกทัศนะหนึ่งของ Tuchman (1978) เขาเห็นว่าข่าวหนักเป็นข่าวที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ และ ข่าวเบา เป็นข่าวที่เกี่ยวของกับเรื่องที่เป็นภูมิหลัง ไม่ยึดติดกับเงื่อนไขของเวลา เขายังเห็นความสำคัญของคำว่า ความเป็นกลาง หรือกวีวิสัย ซึ่งเน้นในส่วนของข้อเท็จจริงและสามารถพิสูจน์ได้ อีกทั้งผู้ที่ทำหน้าที่รายงานข่าวต้องรายงานเหตุการณ์ต่างๆ ได้อย่างทันทั่วทั้งที่ ซึ่งหลักการผลิตข่าวนั้นประกอบไปด้วย การทราบถึงเหตุการณ์ที่จะมาเป็นข่าวที่ต้องอาศัยความละเอียดรอบคอบ และการมีวิธีการที่ดีในการทำข่าวอย่างมีประสิทธิภาพออกสู่สาธารณชน

2. ข่าวเบา (Soft News) ได้แก่

ข่าวที่มีองค์ประกอบของความน่าสนใจมากกว่าความสำคัญมักเป็นเหตุการณ์ที่สร้างความสนใจให้ผู้อ่านในช่วงระยะเวลาเดียว แล้วจึงหายไปจากความทรงจำของประชาชน เช่น

ข่าวอาชญากรรม ตีรันฟันแทง ขวบบันเทิง เหตุการณ์ที่เป็นข่าวจะไม่มีผลกระทบต่อเนื่องกับความเป็นอยู่ของประชาชนเท่าใดนัก แต่จะให้อารมณ์สนองความอยากรู้อยากเห็นแก่ผู้อ่านต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นประจำวัน ข่าวประเภทนี้จึงมักจะมียอดประกอบของความสนใจ กระตุ้นอารมณ์ตื่นเต้นเร้าใจได้มากกว่าข่าวนัก

และถ้าจะพิจารณาความสัมพันธ์ของประเภทหนังสือพิมพ์กับประเภทของข่าวแล้ว แสดงให้เห็นว่า หนังสือพิมพ์ประเภทเพ่งปริมาณจะมีนโยบายให้ลำดับความสำคัญในการเสนอข่าวประเภทข่าวเบามากกว่าประเภทข่าวนัก ในขณะที่หนังสือพิมพ์ประเภทเพ่งคุณภาพให้ความสำคัญกับข่าวนักมากกว่าข่าวเบา

การที่หนังสือพิมพ์ให้ความสำคัญกับประเภทเนื้อหา และวิธีการนำเสนอแตกต่างกัน จึงแบ่งหนังสือพิมพ์ได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้ (พีระ จิโรโสภณ ,2528 : 191-192)

1. หนังสือพิมพ์แนวคุณภาพ หรือเพ่งคุณภาพ ในที่นี้มีได้หมายความว่าหนังสือพิมพ์ที่มีคุณภาพดีเสมอไป แต่หมายถึงลักษณะการเสนอเนื้อหาเน้นข่าวประเภทหนัก (Hard News) เช่น ข่าวเศรษฐกิจ การเมือง สังคม การศึกษา ข่าวประเภทนี้มุ่งสนองความรู้ ความคิดเห็นเป็นสำคัญ ให้ผลตอบแทนกับผู้อ่านในระยะยาว (Delayed Reward) คือ ทำให้อ่านเกิดความรู้อย่างเข้าใจ และเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ ได้ เช่น ข้อมูลในการตัดสินใจ วิพากษ์วิจารณ์ แสดงความคิดเห็นส่วนรูปแบบของหนังสือพิมพ์ประเภทนี้ไม่หวือหวาเร้าอารมณ์เหมือนหนังสือพิมพ์ประชานิยม มีลักษณะค่อนข้างจริงจังมากกว่า เนื้อหาไม่ว่าจะเป็นข่าวหรือบทความหนักไปทางรายละเอียดข้อเท็จจริงการแสดงความคิดเห็นจะใส่ใจเหตุผลมากกว่าเล่นสำนวนโวหาร หนังสือพิมพ์ประเภทนี้จึงมีขอดีจรรยาไม่สูงนัก

2. หนังสือพิมพ์แนวประชานิยม บางคนเรียกว่า หนังสือพิมพ์ปริมาณ เพราะเหตุที่เป็นหนังสือพิมพ์ที่คนทั่วไปอ่านกันมาก แพร่หลายทั่วไป มีขอดีจรรยาค่อนข้างสูง แต่อย่างไรก็ดี ขอบ่งบอกถึงลักษณะของหนังสือพิมพ์ประเภทนี้ไม่ได้อยู่ที่จำนวนจำหน่ายเป็นสำคัญ แต่อยู่ที่เนื้อหาและวิธีการนำเสนอเนื้อหาเหล่านั้นให้อ่าน จุดเด่นของหนังสือพิมพ์ประเภทนี้คือ เน้นการเสนอข่าวประเภทเร้าอารมณ์ผู้อ่าน (Sensation) เช่น ข่าวอาชญากรรม ข่าวภัยพิบัติต่างๆ ข่าวที่เกี่ยวข้องกับเพศ ข่าวนุคคลลอคอดจนข่าวความขัดแย้งและความรุนแรงต่างๆ ข่าวลักษณะนี้เป็น

ข่าวประเภทที่คนธรรมดาสามัญชนทั่วไปสนใจตามปฏุนิยม (Human Interest) บางที่เราเรียก ข่าวประเภทนี้ว่า ข่าวเบา (Soft News) นักวิชาการจัดข่าวประเภทนี้เป็นข่าวที่ให้ผลตอบแทนทางอารมณ์ โดยทันที (Immediate Reward) ส่วนลักษณะการเสนอเนื้อหาประเภทนี้เต็มไปด้วยการ เรารออารมณ์ คือดึงดูดความสนใจโดยการพาดหัวข่าวตัวโต มีรูปภาพประกอบข่าวมากมาย รูปแบบการ เขียนเต็มไปด้วยสีสันจินตนาการ

ซึ่งวัตถุประสงค์ของการเสนอข่าวนั้น (อรุณีประภา หอมเศรษฐี, 2535:113) นอกเหนือ ไปจากการเสนอข่าวเพื่อสาธารณประโยชน์แล้ว อีกวัตถุประสงค์หนึ่ง คือ การให้ความบันเทิง แก่ผู้อ่าน (to entertain) และดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน (to attract) ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในเรื่อง จำนวนจำหน่ายนั่นเองวัตถุประสงค์ทั้ง 2 ประการนี้มีความเกี่ยวข้องกัน คือ เมื่อให้ความบันเทิงแก่ ผู้อ่านได้ ก็ย่อมเรียกร้องความสนใจจากผู้อ่านได้ และเมื่อมีผู้อ่านมากก็ย่อมจะเป็นผลดีในเรื่อง ความมั่นคงของฐานะการเงิน แต่วัตถุประสงค์ทั้ง 2 ประการนี้ บางครั้งก็ถูกแอบอ้าง ไปใช้ในทาง ที่เสียหาย ทั้งนี้ก็เพื่อวัตถุประสงค์ในการจะขายหนังสือพิมพ์ให้แก่ผู้อ่านอย่างเดียว

ในการทำหน้าที่ที่นักข่าวจะต้องเสนอข่าวเพื่อให้ข้อเท็จจริงแก่ประชาชนนี้ นักข่าวย่อม จะต้องทำหน้าที่ควบคู่ไปกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเสนอข่าวประเภท soft news คือ ข่าวอาชญากรรม ข่าวโรงพัก ข่าวสังคม หรือที่เรียกว่า ข่าวประเภทข่าวชาวบ้าน ซึ่งหมายความว่า ข่าวที่ผู้อ่านให้ความสนใจของมนุษย์ มักจะเป็นข่าวทั่วๆ ไป ไม่น่าสนใจใคร่เรื่องหนึ่ง เป็นข่าวที่เกิดขึ้น ในชีวิตประจำวัน ข่าวประเภทนี้จะปรากฏอยู่ตามหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์ในระดับชาวบ้าน เป็นข่าวที่เรียกร้องความสนใจของคนทั่วไปได้ การลงข่าวประเภทนี้จะทำให้จำนวนจำหน่ายของ หนังสือพิมพ์สูงขึ้นกว่าเก่ามาก

จากหลักฐานที่มีอยู่ แสดงว่าการผลิตงานของสื่อมวลชนเน้นหนักอย่างมาก ไปที่เรื่องของ ข่าวและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น (ศิริชัย สิริกาช และกาญจนา แก้วเทพ, 2531: 160) การที่กล่าวว่า สื่อมวลชนเป็นเสมือน “โรงงานผลิตข่าว” ทำให้คิดไปได้ว่าความเป็นจริงที่มาจากข่าวซึ่งควรจะมาจากสิ่งที่รายงานจากเหตุการณ์ที่ไม่ได้ปรุงแต่งขึ้น กลับกลายเป็นว่ามี การวางแผน การคาดการณ์ ทำนายล่วงหน้า และเป็นงานผลิตที่สามารถผลิตขึ้นเองได้เป็นประจำวัน ในความเป็นจริงแล้ว ข้อ ขัดแย้งนี้ ยังไม่สามารถครอบคลุมเรื่องทั้งหมดได้ เนื่องจากการทำข่าวถูกมองว่าเป็นความพยายาม ที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยไม่ได้คาดเอาไว้ล่วงหน้าอย่างมีระบบ การที่เข้า

ไปเกี่ยวข้องกับลักษณะดังกล่าวนี้จำเป็นต้องมีระเบียบวิธีการที่แน่ชัดเกิดขึ้น

อรุณีประภา หอมเศรษฐี (2535) ได้แบ่งประเภทของหนังสือพิมพ์ออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. Penny Press
2. Party Press

ลักษณะของหนังสือพิมพ์ประเภท Penny Press เป็นหนังสือพิมพ์ที่จะลงข่าวประเภท softnews มาก เนื่องจากข่าวประเภทนี้สามารถที่จะเรียกร้องความสนใจจากผู้อ่านได้มาก และจะอ่านได้ทุกระดับ ไม่จำเป็นต้องมีการศึกษาสูง หรือมีความสนใจเป็นพิเศษเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง มักเป็นหนังสือพิมพ์ที่มีจำนวนจำหน่ายสูง และให้ความสำคัญกับการโฆษณามาก เพราะรายได้ส่วนใหญ่มาจากการโฆษณา เป็นหนังสือพิมพ์ที่มีลักษณะเอาใจผู้อ่าน ซึ่งคุณสมบัติแบบนี้เรียกว่า เป็น popular Paper ส่วนของการเขียนหนังสือพิมพ์ประเภทนี้จะเป็นไปอย่างสนุกสนาน มีการสร้างให้เกิดจินตนาการ บางครั้งก็อาจจะเกินความเป็นจริงได้

สำหรับหนังสือพิมพ์ประเภท Party Press เป็นหนังสือพิมพ์ที่มุ่งชักจูงให้คนอ่านเกิดความคิดเห็น และเกิดความเข้าใจในปัญหาต่างๆ แนวการเขียนเรื่องปัญหาหรือข่าวสารจะเป็นไปในลักษณะให้รายละเอียดอย่างตรงไปตรงมา ไม่มีการเล่นสำนวนหรือสร้างให้เกิดภาพพจน์จนเกินความเป็นจริง พยายามเขียนให้ผู้อ่านเข้าใจถึงปัญหาต่างๆ ไป และปัญหาของชาติ ทั้งนี้ขอบเขตของการรายงานเรื่องราวต่างๆ ต้องเป็นไปอย่างกว้างขวาง ลึกซึ้ง จะต้องมีลักษณะที่เป็นจริงเป็นจัง เชื่อถือได้ มีความเสมอต้นเสมอปลาย มีเหตุผลในสิ่งที่ได้กระทำลงไป มีความเปิดเผย และเป็นอิสระ ดังนั้นจึงมีบ่อยครั้งที่อยู่คนละฝ่ายกับรัฐบาล เพราะมักจะหยิบยกเรื่องต่างๆ มาให้สาธารณชนพิจารณาด้วยตนเองถึงความถูกต้อง โดยไม่เอนเอียงเข้ากับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด มุ่งที่จะชักนำให้ผู้อ่านเกิดปัญญา

ซึ่งหนังสือพิมพ์ที่มีคุณภาพนั้น ไม่จำเป็นต้องเป็นไปว่าจะต้องเป็นหนังสือพิมพ์ที่มีจำนวนจำหน่ายสูง หรือเสนอข่าว เรื่องราวบางเรื่องเป็นฉบับแรก ลักษณะของหนังสือพิมพ์ประเภทนี้จะรายงานข่าวตามความเป็นจริง ไม่มีการเพิ่มเติมสีสันในข่าวจนเกินความเป็นจริงอันเป็นลักษณะอย่างมากต่อสังคม

แนวคิดเกี่ยวกับสื่อหนังสือพิมพ์

ในกระบวนการสื่อสารมวลชน คำว่า “สื่อ” (Channel or Medium) (ยูพา สุภากุล ,2534 : 139) คือ พาหนะนำข่าวสาร (Message Vehicles) หรือ พาหนะของสาร หรือสิ่งที่ขนส่งสาร (Carrier of Messages) จากผู้ส่งสาร ไปยังผู้รับสาร ผู้ส่งจะส่งสารไปได้ก็ต้องอาศัยสื่อที่จะถ่ายทอดข่าวสารออกไปและข่าวสารจะไปถึงผู้รับได้ก็ต้องอาศัยสื่อพาไป เช่น คลื่นวิทยุในอากาศ นำเสียงพูดไปให้ผู้ฟัง กระดาษ นำตัวอักษรและภาพที่ปรากฏไปให้ผู้รับสารได้อ่าน เป็นต้น ทางด้านผู้รับสารก็เช่นเดียวกัน ต้องอาศัยสื่อในการรับสารนั้นๆ เช่น ผู้รับสารจะต้องมีเครื่องรับวิทยุ เป็นต้น ดังนั้น ทั้งสองฝ่ายต่างอาศัยสื่อเพื่อนำการติดต่อให้ถึงกัน มนุษย์ได้คิดค้นประดิษฐ์สร้างขึ้น เสาหาวิธีการหาช่องทางในรูปแบบต่างๆ กัน ตามสภาพของทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเอง และพัฒนาวิธีการ กระบวนการ และเครื่องมืออุปกรณ์ให้ก้าวหน้า เพิ่มพูน สมรรถนะ คุณภาพ และประสิทธิภาพในการแสวงหา การเก็บสาร การรับสาร และการสื่อสารกลับ เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการสื่อสารของมนุษย์ต่อไป

การพิจารณาถึงเรื่องสื่อนี้มีปัจจัย 3 ประการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

1. วัสดุที่รองรับ
2. สัญลักษณ์ที่สร้างขึ้นอย่างมีความหมายสาร
3. พาหนะที่จะนำวัสดุที่มีสาร ไปให้ถึงผู้รับสาร

เมื่อมนุษย์รู้จักที่จะแสดงออกและถ่ายทอดความคิดของตนเองให้เข้าใจได้นั้น ในสังคมหรือกลุ่มชนเล็กๆ ก็พอที่จะติดต่อหรือสื่อความหมายให้เข้าใจได้ แต่เมื่อมนุษย์มาอยู่รวมกันมากขึ้น และสังคมสลับซับซ้อนมากขึ้น การติดต่อระหว่างกันเป็นไปด้วยความยากลำบาก มนุษย์จึงคิดเครื่องมือในการติดต่อซึ่งกันและกันขึ้น โดยถือว่าเป็น “ตัวกลาง” หรือ “สื่อ” ในการติดต่อของสังคมนับตั้งแต่จดหมายสิ่งพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ ตลอดจนเครื่องมือสื่อสารอื่นๆ (บำรุงสุขพรรณ ,2527 :1)

David K. Berlo (อ้างถึงใน มณฑล ไบบัว,2536 : 39) กล่าวว่า สื่อมีความหมาย 3 ประการคือ

1. การเข้ารหัสและการถอดรหัส (mode of encoding and decoding)
2. สิ่งที่น่าสาร (message – vehicle) เช่น คลื่นแสง คลื่นเสียง วิทยุ โทรเลข โทรศัพท์ หนังสือพิมพ์
3. พาหนะของสิ่งที่น่าสาร (vehicle-carricer) เช่น อากาศ

ส่วนการสื่อสารนั้น สารจะถูกส่งไปยังผู้รับ โดยผ่านช่องทางหรือประสาทสัมผัสทางใดทางหนึ่งหรือหลายทาง คือ การเห็น การได้ยิน การสัมผัส การลิ้มรส และการได้กลิ่น

ในการสื่อสาร ผู้ส่งสารจะต้องอาศัยสื่อให้ทำหน้าที่นำสาร ไปสู่ผู้รับ (สวานิค ชมาภัก , 2526 : 56-58) อาจกล่าวได้ว่า สื่อเป็นตัวกลางที่เชื่อมโยงผู้ส่งสารกับผู้รับสารให้ติดต่อกันได้ หากขาดสื่อเชื่อม ไม่มีทางที่สารจะถ่ายทอดจากผู้ส่ง ไปถึงผู้รับได้ แม้ผู้ส่งจะเรียบเรียงสารไว้แล้วเป็นอย่างดี และผู้รับก็พร้อมอยู่แล้วที่จะรับสารก็ตาม ในบางโอกาสจะเห็นได้ว่า กระบวนการสื่อสารกำลังดำเนินอยู่ เกิดมีอุปสรรคบางอย่างขึ้น ทำให้สื่อหาคณสมบัติในการนำสาร ได้ดังปรกติ กระบวนการสื่อสารก็จะชะงักลงทันที

โดยปรกติแล้วสารจากผู้ส่งที่ถ่ายทอดไปยังผู้รับโดยผ่านสื่อชนิดใดชนิดหนึ่งจะเข้าไปสู่ระบบการรับรู้ของผู้รับสาร โดยผ่านประสาทสัมผัสทางใดทางหนึ่ง เช่น เสียงพูดต้องอาศัยคลื่นเสียงผ่านอากาศที่อยู่รอบตัว เข้าสู่ผู้รับสาร โดยผ่านประสาทหู กิริยาอาการจะผ่านมาทางคลื่นแสงที่มีอยู่รอบตัว เข้าสู่ผู้รับสาร โดยผ่านประสาทตา ในการสื่อสารทางวิทยุโทรทัศน์ ภาพและแสงก็จะผ่านระบบวิทยุโทรทัศน์ที่ผู้ส่งและผู้รับปรับให้ตรงกันเข้าสู่ประสาทตาและประสาทหูของผู้รับพร้อมๆ กัน นอกจากนี้สารบางชนิดอาจผ่านทางจมูก ลิ้น และกายได้อีกด้วย

นับตั้งแต่ศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา เป็นที่ยอมรับกันว่า สังคมเราทั้งประเทศพัฒนา หรือแม้จะเป็นประเทศที่กำลังพัฒนาก็ตาม จะอยู่ร่วมกันในยุคของการสื่อสารมวลชน (Mass Communication) ด้วยกันทั้งสิ้น สื่อมวลชนประเภทสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และสื่อมวลชนประเภทอิเล็กทรอนิกส์ เช่น วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ ภาพยนตร์ กลายเป็นองค์ประกอบในการให้ข่าวสาร ข้อเท็จจริง และความบันเทิง (จงจิต ศรีพรหม, 2524 : 156)

Mcquail et al. (1981) กล่าวถึง ลักษณะสำคัญของการสื่อสารมวลชน ไว้ว่า เป็นลักษณะ

ของการสื่อสารที่เปิดเผยมต่อสาธารณชน บุคคลในสังคมมีสิทธิที่จะได้รับและเข้าถึง แต่การส่งสารนั้นอยู่ในขอบเขตจำกัดและถูกควบคุมด้วยปัจจัยต่างๆ ทั้งทางด้านบุคคล เวลา สถานที่ สัมพันธภาพระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารจะไม่มีความสะดวก เนื่องจากผู้ส่งสารจะส่งสารจำนวนมากไปยังผู้รับ ผู้รับจะมีโอกาสตอบโต้ได้น้อยมาก

คำว่า “สื่อสารมวลชน” ตามความหมายของ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ (2507 : 22) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า เป็นการนำสารไม่ว่าภาพหรือเสียงก็ตาม ไปสู่มวลชนต่างๆ จำนวนมากทั้งในประเทศและต่างประเทศ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับรัฐบาล วงการธุรกิจ และองค์การเอกชน เนื่องจากรัฐบาลจะต้องให้ประชาชนทราบนโยบายและการปฏิบัติงานของตน วงการธุรกิจจะต้องประกาศสินค้าของตน และองค์การเอกชนก็ต้องวิงวอนขอความกรุณาให้ประชาชนช่วยบริจาคเพื่องานการกุศลต่างๆ จึงล้วนมีความจำเป็นที่จะสื่อสารไปยังมวลชน แม้สื่อมวลชนเองก็มีความจำเป็นเช่นนั้น เพราะมีหน้าที่ที่จะให้ความบันเทิงและให้ข่าวสารและความคิดเห็นต่อมวลชนด้วยเหมือนกัน แต่การสื่อสารไปนั้นมีใช้ของง่าย เพราะจะต้องเอาใจมวลชน ซึ่งไม่ปรากฏตัว ผู้ส่งสารจะต้องทายใจ และแทงใจมวลชนให้ดี จึงจะประสบผลสำเร็จ

โดยที่สื่อสารมวลชนจะต้องได้รับความสนใจจากคนทั่วไป ฉะนั้น จึงจะต้องจับใจคนโดยหาทางปลอบความสะเทือนใจ ซึ่งอัดอั้นอยู่ในใจคนนั้นออกมา หรืออีกนัยหนึ่งจะต้องลวงเข้าไปหยั่งถึงจิตใจที่เป็นอยู่โดยไม่รู้ตัว และจะต้องพยายามให้ผู้อ่าน ผู้ฟัง ผู้ชมรู้สึกว่าคุณเป็นคนเดียวกับผู้ที่แสดงบทบาทอยู่ในเรื่อง

โดยทั่วไปแล้ว “ระบบสื่อสารมวลชน” นั้นหมายความรวมถึง การดำเนินงานทางด้านหนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ต่างๆ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ภาพยนตร์ เป็นรูปแบบที่เชื่อมโยงสื่อไปยังผู้รับสารจำนวนมาก ในลักษณะการสื่อสารทางเดียว ที่มีอาจแสดงผลกระทบบย้อนกลับไปสู่ผู้ส่งสารได้ทันที ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์นั้น ต่างก็มีผู้รับสาร ไม่ว่าจะเป็นผู้อ่าน ผู้ฟัง หรือผู้ชมที่มีจำนวนมาก สื่อสารมวลชนจึงมีอิทธิพลอย่างสูง และสมควรที่จะต้องมีความรับผิดชอบต่องสังคมต่อผู้รับสารควบคู่กันไปด้วย

ศิริรัช สิริกาชะ และกาญจนา แก้วเทพ (2531 : 24-26) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์

ว่าเป็นสื่อเฉพาะตัวที่มีความเป็นอิสระจากเงื่อนไขของเวลา และสถานที่อยู่อย่างค่อนข้างจำกัด เนื้อหาของหนังสือพิมพ์จะไม่จำกัดอยู่เฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่งเท่านั้น แต่จะครอบคลุมในหลายประเด็น รูปแบบของหนังสือพิมพ์จึงมีอยู่ด้วยกัน 2 รูปแบบ คือ หนังสือพิมพ์ของ “ชนชั้นนำ” หรือหนังสือพิมพ์ของพรรคการเมือง กับหนังสือพิมพ์ “ประชาชนนิยม”

หนังสือพิมพ์ของชนชั้นนำ จะเน้นเรื่องที่เป็นความจริง มีลักษณะเอาจริงเอาจัง และเรื่องของศีลธรรม ส่วนหนังสือพิมพ์ประชาชนนิยมเน้นในเรื่องของความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคม เช่น เดียวกัน เพราะถาหากปราศจากข้ออ้างดังกล่าวนี้ ก็จะทำให้ขาดลักษณะของการเป็นหนังสือพิมพ์ที่แท้จริง และไม่สามารถสร้างความคิดเห็นให้แก่ประชาชนได้

โดยทั่วไปในสภาพปัจจุบัน สื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อที่รับได้ด้วยการมองเห็น ผู้รับสารรับได้ ด้วยประสาทสัมผัสที่เกี่ยวกับการมองเห็น เป็นสื่อซึ่งมีคุณสมบัติ ดังนี้ (ยุพา สุภากุล, 2534 : 159-160)

1. การส่งสารไปยังผู้รับสารได้คราวละมากๆ

การส่งสารไปยังผู้รับสารใช้ตัวอักษร ภาพ และสี ทำให้ผู้รับสารต้องมีความสามารถในการอ่านเป็นสำคัญ ในการผลิตสารเพื่อให้ผู้รับสารอ่านง่าย ดึงดูดความสนใจ จึงต้องมีการออกแบบตัวอักษร ขนาดอักษร การเว้นช่องไฟ ระยะห่างของตัวอักษร ระยะห่างของบรรทัด การใช้อักษรที่ง่ายต่อการเข้าใจ การใช้สีสันประกอบ และคุณภาพของกระดาษ ดังนั้น ผู้ที่มีความรู้หน่อยที่อ่านหนังสือออก ก็จะรับสารได้ และอาจเป็นจุดค้อยของสื่อชนิดนี้ กลุ่มเป้าหมายจึงเป็นผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าสื่ออื่น หากมีการพัฒนาการในการผลิต มีแท่นพิมพ์ที่ทันสมัย ก็จะสามารถผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ ได้คราวละมากๆ อย่างรวดเร็วและมีคุณภาพด้วย

2. การหมุนเวียนของสาร

สื่อสิ่งพิมพ์ เป็นสื่อที่มีราคาโดยเฉลี่ยไม่สูงนัก คนโดยทั่วไปหาซื้ออ่านได้และเป็นเจ้าของได้จึงสามารถหยิบมาอ่านได้ในสถานที่และเวลาที่ต้องการ พร้อมทั้งสามารถอ่านซ้ำได้ ข้อค้อยของสื่อนี้ คือการผลิตสารต้องผ่านกระบวนการพิมพ์ กระบวนการจัดจำหน่าย ทำให้ผู้รับสารได้รับช้า

3. ผลสะท้อนกลับของสาร

สื่อสิ่งพิมพ์เปิดโอกาสให้ผู้รับสารหรือผู้อ่าน ได้ส่งผลสะท้อนกลับมาในรูปของจดหมายวิจารณ์ จดหมายถึงบรรณาธิการและบทความ

4. รายได้ของสื่อสิ่งพิมพ์

หนังสือพิมพ์และนิตยสาร มีรายได้หลักจากการโฆษณา นอกจากนั้นยังมีรายได้จากการขายปลีก และการเป็นสมาชิก บางฉบับได้รับเงินสนับสนุนจากพรรคการเมืองและเอกชน

5. ความยืดหยุ่นในการส่งสาร

สิ่งพิมพ์มีข้อจำกัดในเรื่องพื้นที่แต่สามารถมีความยืดหยุ่นในการส่งเนื้อหาของสารได้มากกว่าสื่ออื่นด้วยการเพิ่มหน้าพิเศษ หรือใบแทรกเมื่อต้องการได้ ผู้อ่านสามารถเก็บรักษาไว้เป็นหลักฐานได้แรมปี โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง

6. การให้น้ำหนักความสำคัญของสาร

หนังสือพิมพ์สามารถเน้นเสนอข่าวสาร และให้การเสนอรายละเอียดเจาะลึกได้มีส่วนนิตยสารและหนังสือสามารถให้ข้อมูลรายละเอียดเจาะลึก วิเคราะห์ และให้ความบันเทิงแก่ผู้อ่านได้ดีกว่าหนังสือพิมพ์

หนังสือพิมพ์นั้นความจริงเป็นธุรกิจที่เอกชนตั้งขึ้น (อรุณีประกา หอมเศรษฐี, 2535 : 126-127) หากจะพูดในทางการค้าก็เพื่อประโยชน์แก่เอกชนโดยตรง แต่คนที่อ่านหนังสือพิมพ์นั้นเป็นประชาชนทั่วไป การเสนอข่าวสาร บทความ ตลอดจนบันเทิงคดีต่างๆ จึงเสนอเพื่อให้คนส่วนรวมได้รับทราบ ในลักษณะของสาธารณประโยชน์ และสิ่งตีพิมพ์ลงในหนังสือพิมพ์ก็มักจะเป็นที่เชื่อถือเป็นสิ่งที่ถูกต้อง และได้รับการกลั่นกรองแล้ว บางครั้งหนังสือพิมพ์ก็สร้างให้เกิดประชาตติในรูปแบบต่างๆ นับว่าเป็นสื่อมวลชนที่มีอิทธิพลมาก ในลักษณะนี้หนังสือพิมพ์จึงมีภาระรับผิดชอบมากต่อสังคม

นอกจากนั้นแล้วหนังสือพิมพ์ยังสามารถเป็นเครื่องมือที่สะท้อนให้เห็นมตมมหาชนในกรณีต่างๆ ได้ เป็นแหล่งบริการและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประชาชนอาจติดต่อกับหนังสือพิมพ์โดยตรง หรืออาจส่งจดหมาย หรือเรื่องราวต่างๆ มายังหนังสือพิมพ์ หรือในบางครั้งผู้สื่อข่าว

อาจจะออกไปพบกับประชาชนเพื่อไต่ถามสัมภาษณ์เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น อีกทั้งหนังสือพิมพ์ยังทำงานใกล้ชิดกับรัฐบาล ในการติดตามข่าวสารความเคลื่อนไหว รวมทั้งการตีพิมพ์ประกาศของทางรัฐบาลด้วย เห็นได้ว่าหนังสือพิมพ์มีบทบาทมากในการจะชักจูงให้ประชาชนมีความคิดเห็นคล้อยตาม รัฐบาลหลายยุคพยายามจะเข้ามามีอำนาจครอบคลุมหนังสือพิมพ์เพื่อไต่ถามข่าวสารที่ตนเองต้องการ หรือบางครั้งก็เห็นว่าหนังสือพิมพ์ไม่สมควรเสนอข่าวที่เป็นการให้ร้ายต่อรัฐบาล แต่ความจริงแล้วยังมีการปิดข่าวก็ยังมีผลร้าย ทำให้ประชาชนเกิดความเข้าใจผิดมากขึ้นแค่นั้น

ความจริงแล้วหนังสือพิมพ์จะต้องเสนอข่าวทั้งข่าวดี และข่าวร้ายให้ประชาชนได้รับทราบ ในกรณีที่ข่าวนั้นเป็นความจริง แต่ในบางกรณีก็มิใช่เห็นว่า การเสนอข่าวร้ายบางครั้งอาจจะก่อให้เกิดการลอกเลียนแบบได้

ถึงแม้ว่าส่วนหนึ่งหนังสือพิมพ์จะทำงานใกล้ชิดและเป็นปากเสียงของประชาชน แต่โดยสภาพความเป็นจริงแล้ว หนังสือพิมพ์จำเป็นต้องเล็งตนเองเพื่อความอยู่รอด ดังนั้นหนังสือพิมพ์จึงต้องพึ่งพาโฆษณา และพยายามลงข่าวที่เอาใจผู้อ่านมากกว่าการเสนอข้อเท็จจริง โดยทั่วไปการเสนอข่าวจะมีลักษณะงูใจคนอ่านทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการเพิ่มปริมาณการขาย ในบางครั้งหนังสือพิมพ์จึงไม่สามารถทำหน้าที่ของตนเองได้อย่างเต็มที่ ซึ่งนอกจากจะคำนึงถึงความรับผิดชอบในฐานะที่เป็นสื่อเพื่อสาธารณชนแล้ว ยังต้องคำนึงถึงความอยู่รอดของตนเองในภาวะเศรษฐกิจด้วย

ชวรัตน์ เชิดชัย (2527 : 129) ได้พิจารณาลักษณะเฉพาะของหนังสือพิมพ์ ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้ คือ

1. ความสมบูรณ์ของเนื้อหา (Completeness) ซึ่งจะมีส่วนผูกพันตรงข้ามกับความรวดเร็ว สื่อที่ช้าที่สุดจึงสามารถจะให้เนื้อหาได้อย่างลึกซึ่งสมบูรณ์ ดังนั้น หนังสือพิมพ์จะให้เนื้อหาได้ครบถ้วนที่สุด
2. ความกว้างของเนื้อหา (Breadth) หนังสือพิมพ์สามารถเสนอเนื้อหาได้กว้างขวาง และหลากหลาย ดังนั้น จึงเข้าถึงผู้รับข่าวสารได้ทุกมิติ เช่น อาชญากรรม การศึกษา อาชีพ รายได้ ที่อยู่ เป็นต้น

3. ความน่าเชื่อถือ (Believability) เป็นธรรมชาติของคนเราที่จะมีความเชื่อถือในสิ่งที่อ่านได้ เห็นมากกว่าได้ฟังโทรทัศน์แม้จะทำให้ผู้ชม ได้เห็นก็ตาม แต่ภาพทางโทรทัศน์จะผ่านสายตาผู้ดูไปอย่างรวดเร็วกว่าหนังสือพิมพ์

4. การใช้อ้างอิง (referability) ข่าวสารทางหนังสือพิมพ์มีรายละเอียดมากกว่าและสามารถนำมาใช้อ้างอิงได้แทบทุกเวลาที่ต้องการ

5. การเสนอซ้ำ (Repetition) หนังสือพิมพ์เมื่อเสนอข่าวสารไปแล้ว อาจจะมีการติดตามข่าวและเสนอรายละเอียด รวมทั้งการเสนอเรื่องเดียวกันในรูปของบทความ วิจัยหรือการอธิบายข่าว แต่วิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์มีโอกาสเช่นนี้น้อยกว่า

6. ความถาวร (Permanence) ข่าวสารที่เสนอทางหนังสือพิมพ์มีความคงทนถาวรมากกว่าข่าวสารทางวิทยุและโทรทัศน์ ซึ่งเมื่อรายการผ่านไป ผู้ชมไม่สามารถจะย้อนกลับมาดูได้อีกนอกจากบันทึกเทปเอาไว้

ซึ่งหน้าที่หลักของหนังสือพิมพ์นั้น คือ การรายงานข่าว (มาลี บุญศิริพันธ์, 2537: 2) กิจการของหนังสือพิมพ์จึงเป็นธุรกิจที่ผูกพันอยู่กับความเคลื่อนไหวของสังคมอย่างแยกไม่ออก ถึงแม้ว่ากิจการหนังสือพิมพ์จะเป็นกิจการอิสระ โดยเอกชนเป็นเจ้าของ แต่ก็ต้องมีความรับผิดชอบต่อประชาชน “เป็นประหนึ่งสถาบันสาธารณะ” ซึ่งต้องเสนอข่าวให้แก่ประชาชนไม่ว่าจะเป็นข่าวประเภทใดก็ตาม หนังสือพิมพ์บางฉบับอาจให้ความสำคัญต่อข่าวฉรินพันแวง ข่าวอาชญากรรม ข่าวบุคคล ในขณะที่ขีวกันอีกหลายฉบับกลับให้ความสำคัญประเภทของข่าวแตกต่างกันไป ทำให้มีการจัดแบ่งหนังสือพิมพ์ออกเป็น 2 ประเภท ตามลักษณะของข่าวที่เสนอและรูปแบบการนำเสนอที่แตกต่างกัน คือ

หนังสือพิมพ์ประเภทเพ่งปริมาณ (Popular Newspaper) คือ หนังสือพิมพ์ที่ให้ความสำคัญต่อข่าวประเภทเร้าอารมณ์ ตื่นเต้น (Sensational) เช่น ข่าวอุบัติเหตุ ข่าวอาชญากรรม ข่าวบันเทิง ข่าวเบาๆ (Soft News) มักเป็นที่นิยมสำหรับผู้่านระดับกลางลงไป เนื้อหาสามารถเข้าใจได้ทันที ไม่จำเป็นต้องนำไปคิดต่อให้หนักสมอง ลักษณะการจัดหน้าค่อนข้างฉูดฉาดพาดหัวตัวโต เน้นภาพประกอบเป็นส่วนสำคัญของข่าวในการจูงใจคนอ่าน หนังสือพิมพ์ประเภทนี้จะมุ่งที่ปริมาณการจำหน่ายให้มากที่สุดสนองรสนิยมผู้อ่านส่วนใหญ่

หนังสือพิมพ์ประเภทเพ่งคุณภาพ (Quality Newspaper) คือ หนังสือพิมพ์ที่ให้ความสำคัญ

คือข่าวประเภทมีผลกระทบต่อสังคม ลักษณะของเนื้อหาสาระค่อนข้างหนัก (Hard News) เช่น ข่าวการเมือง ข่าวเศรษฐกิจ ข่าวต่างประเทศ ฯลฯ หนังสือพิมพ์ประเภทนี้จะเน้นการรายงาน วิเคราะห์สถานการณ์ หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นประกอบในคอลัมน์หน้าในด้วย ผู้อ่านหนังสือพิมพ์ประเภทเพ่งคุณภาพค่อนข้างอยู่ในวงจำกัดเฉพาะกลุ่มบุคคลที่มีความสนใจในความเคลื่อนไหวของข่าวสารการเมืองมากกว่าผู้อ่านประเภทปริมาณ ฉะนั้น ยอดจำหน่ายจึงต่ำกว่า ลักษณะการจัดหน้าหนึ่งมักเรียบง่ายเป็นระเบียบ ไม่หวือหวาเท่ากับหนังสือพิมพ์ประเภทเพ่งปริมาณ

อีกทัศนะหนึ่งของ Dale (1941) ได้เสนอความคิดเห็นว่า หนังสือพิมพ์ควรจะดอง รายงานข่าวอย่างถูกต้องตามความเป็นจริง เป็นข่าวที่ควรค่าแก่ความสนใจ รายงานเหตุการณ์ข่าวให้ตรงกับเนื้อหาที่สื่อสารออกไป ต้องแปลความหมายของข่าวให้ผู้อ่านได้รับทราบ มีการเสนอความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลที่เชื่อถือได้ มีหลักฐานอ้างอิงชัดเจน มีความเป็นกลาง อีกทั้งไม่ควรเห็นแก่รายได้เพียงอย่างเดียวในการประกอบธุรกิจ รวมถึงการช่วยรายงานสิ่งที่เกี่ยวข้องในการดำรงชีวิต เช่น ปัญหาสุขภาพ ความรุ่มร้อน และต้องสอดแทรกความบันเทิงให้ผู้อ่านได้ผ่อนคลายด้วย

ในปัจจุบันหนังสือพิมพ์นับว่าเป็นสื่อมวลชนที่มีความสำคัญมาก (อรุณประภา หัสภาคย์, 2524 : 51 อ้างถึงใน สมิตา บุญवास, 2540 : 161) เนื่องจากสังคมปัจจุบันเป็นสังคมที่สลับซับซ้อน ไม่มีใครสามารถรู้อะไรทุกอย่างที่ต้องการจะรู้เกี่ยวกับสังคม ความเป็นอยู่และความเป็นไปของสมาชิกสังคมที่เขาารวมกันอยู่ นอกจากนั้นยังไม่สามารถไปอยู่ที่หลายๆ แห่งในเวลาเดียวกันได้ และมีคนจำนวนน้อยในสังคมที่มีพื้นฐานหรือความรู้ลึกซึ้งที่สามารถเข้าใจเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั้งหมด เช่น การเพิ่มราคาข่าวสาร การเพิ่มภาษี การปฏิรูปที่ดิน ตลอดจนไปถึงการเรียกร้องสิทธิต่างๆ

ในขั้นนี้มีปัญหาว่า ราษฎรธรรมดาทั่วๆ ไปจะได้ข่าวสาร หรือข้อเท็จจริงที่เขาเหล่านั้นต้องการและจำเป็นจากไหน ทั้งนี้เพื่อช่วยให้เขาสามารถตัดสินใจในการออกเสียงสนับสนุนหรือคัดค้าน และเข้าใจเหตุการณ์ต่างๆ ได้อย่างถ่องแท้ เรื่องต่างๆ อาจจะได้มาจากการพูดกับคนคุ้นเคย เพื่อนฝูง หรือจากแหล่งอื่นๆ แต่ทั้งนี้ประชาชนก็ย่อมที่จะต้องคิดพึ่งพาข่าวสารจากสื่อมวลชนเป็นส่วนใหญ่

พลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปกพงศ์ประพันธ์ (2507 : 38-39) ได้อธิบายถึง

ข้อแตกต่างระหว่างหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง และโทรทัศน์ไว้ดังนี้ คือ

หนังสือพิมพ์

1. เก็บเป็นหลักฐาน ได้ยั่งยืน
2. ใช้สอบข้อเท็จจริงได้ แก้ไขได้
3. อ่านเมื่อไรก็ได้ตามความสะดวก
4. ให้ข่าวได้ละเอียดกว่า และติดตามข่าวได้เสมอถ้ามีเนื้อหามาก สามารถทำฉบับพิเศษได้
5. เอกชนเป็นเจ้าของ ฉะนั้นจึงมีความคิดเห็นแตกต่างได้มาก
6. เปิดโอกาสรับฟังความคิดเห็นและคำร้องทุกข์ของราษฎรได้มากกว่า
7. มีขอบเขตจำกัดเฉพาะผู้ที่อ่านหนังสือออก

วิทยุกระจายเสียง

1. ฟังแล้วหมดไป
2. ทดสอบได้ยากนอกจากบันทึกเทปเอาไว้
3. รับได้เฉพาะตามเวลากำหนด
4. ให้ข่าวได้น้อยกว่าหนังสือพิมพ์ เพราะคิดขัดด้วยเวลา
5. เป็นของราชการส่วนมาก ความเห็นจึงสอดคล้องกันเป็นส่วนใหญ่
6. เปิดโอกาสรับความคิดเห็นและคำร้องทุกข์ของราษฎรได้ไม่มากเท่าหนังสือพิมพ์
7. มีอิทธิพลมากที่สุด เนื่องจากส่งกระจายเสียงไปได้ไกลที่สุด เข้าถึงคนได้จำนวนมากที่สุดและทุกประเภท
8. เหมาะสำหรับผู้ที่มีความรู้มาก
9. อาจฟังได้สนุกกว่าโทรทัศน์ เพราะใช้จินตนาการได้ตามใจตนเอง ได้คิดวาดภาพตามใจตนเอง ไม่ถูกจำกัดด้วยภาพที่โทรทัศน์เสนอ
10. มีอิทธิพลทางภาษา
11. จะได้ผลเต็มที่ต่อเมื่อมีกลวิธีเสนออย่างถูกใจผู้ฟัง

โทรทัศน์

1. ขณะที่โทรทัศน์ออกอากาศจะได้รับความนิยมนมากกว่าสื่อชนิดอื่น
2. โทรทัศน์เป็นภาพยนตร์ วิทยุกระจายเสียง และหนังสือพิมพ์รวมกัน
3. เข้าถึงผู้ชมในบ้าน และจะมีอิทธิพลเพิ่มสูงขึ้น

นอกจากนี้สื่อต่างๆ อาจมีอิทธิพลในทางที่เร้นลับได้อีกหลายทาง (จอห์น เอ.อาร์.ลี ,2522 : 70) เช่น เป็นผู้รายงานที่สำคัญเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่อยู่นอกเหนือสติปัญญาของเรา อาจเสนอตัวแบบใหม่ๆ ในการระลึกถึงรูปพรรณ (identification) อาจกำหนดจุดศูนย์กลางของความสนใจ ขยายทัศนภาพต่างๆ ให้กว้างยิ่งขึ้น แสดงถึงการดำรงชีวิตแบบอื่นๆ นิยามปัญหาต่างๆ เสียใหม่ ตั้งคำถามต่อการกระทำสิ่งต่างๆ ตามแบบประเพณี แนะนำคำตอบใหม่ๆ แจกจ่ายสถานภาพให้แก่คนและความคิดต่างๆ แสดงความเห็นพ้องด้วย หรือความไม่เห็นพ้องด้วยกับพฤติกรรมและทัศนคติ มีการขยายหรือจำกัดการสนทนา และกำหนดว่าอะไรสำคัญอะไรน่าสนใจ และอะไรเป็นอันตราย ซึ่งอาจทำให้สิ่งที่แต่แรกเริ่มเป็นของแปลกกลายเป็นสิ่งที่เข้าใจกัน รวมทั้งสร้างความสับสนและความไม่แน่นอนก็ได้

แนวคิดการใช้ภาษาในสื่อมวลชน

ส. เชื้อหอม (2541 : 47) ได้เขียนไว้ในหนังสือ “ภาษาสื่อมวลชน มีกี่คนทนรับได้” เกี่ยวกับการใช้ภาษาในสื่อมวลชนว่า ในปัจจุบันนี้สื่อมวลชนนอกจากจะเสนอข่าวที่ขาดความเที่ยงธรรมแล้ว ยังใช้ภาษาที่ก้าวร้าว รุนแรงหยาบคายลามก ในลักษณะเพื่อความสะใจมากกว่าจะใช้ภาษาที่เรียบง่ายแต่ให้ได้เนื้อหาสาระของการเสนอข่าวสาร

ส่วนใหญ่การใช้ภาษาในสื่อหนังสือพิมพ์นั้นจะแตกต่างไปจากภาษางานพิมพ์ชนิดอื่นอยู่มากทีเดียว จะมีลักษณะและภาษาจำเพาะของตนเอง ซึ่งมีลักษณะสำคัญดังนี้ (ชำนานู รอดเหตุภัย, 2523 : 118)

1. ใช้ภาษาที่มีความกระชับ กระทัดรัด เพื่อให้สะดุดตาและความสนใจของผู้อ่าน

มากกว่าการเขียนธรรมดา

2. วางรูปแบบของเนื้อความแตกต่างจากความเรียงทั่วไป โดยเน้นจุดสำคัญของเรื่องก่อนแล้วจึงค่อยขยายความนำไปสู่รายละเอียดในภายหลัง
3. ใช้คำสำนวนแปลกๆ เพื่อสร้างความสนใจให้ติดตามอ่าน
4. ใช้ภาษาที่มีลักษณะง่าย ระดับภาษาปากและภาษาถิ่นแบบแผนมากกว่าภาษาระดับมาตรฐานเพื่อให้สามารถเป็นสื่อถึงคนได้ทุกระดับความรู้

และด้วยเหตุที่ว่าหนังสือพิมพ์เป็นวรรณกรรมรีบเร่ง ทุกฝ่ายต้องทำงานแข่งกับเวลาตลอดเพื่อแข่งขันกันในเรื่อง ความใหม่สด ของข่าวกับหนังสือพิมพ์ฉบับอื่น และให้ถึงมือผู้รับให้เร็วที่สุด การใช้ภาษาของหนังสือพิมพ์จึงขาดความประณีต ขาดการตรวจพิจารณา ซึ่งก็ปรากฏความบกพร่องในการใช้ภาษาของหนังสือพิมพ์อยู่เสมอ ซึ่งมีสาเหตุมาจาก

1. ความรีบร้อนในการเขียน เพื่อแข่งขันกันในเชิงธุรกิจ
2. ความต้องการให้เด่น เราใจให้ซื้ออ่าน จึงใช้ถ้อยคำสำนวนที่โลดโผน บางครั้งก็หยาบคายหรือรุนแรงก้าวร้าว
3. ความไม่รู้หรือขาดทักษะในการใช้ภาษา
4. ความละเลยไม่เอาใจใส่ หนังสือพิมพ์บางฉบับ บิดความรับผิดชอบในเรื่องผลเสียหายอันอาจเกิดขึ้นจากการใช้ภาษาของคน ซึ่งถือว่าคนมีหน้าที่แต่เพียงเสนอข่าวสารและบันเทิงเท่านั้น หากทำได้สำเร็จก็ถือว่าบรรลุเป้าหมาย นับว่าเป็นอันตรายอย่างมาก

การใช้ภาษาจึงกลายเป็นดาบสองคมการเปลี่ยนแปลงภาษาอาจทำให้ความคิดและวิจรรณญาณเสื่อมลงก็เป็นได้ และอาจทำให้ประชาชนสับสนว่ากำลังเกิดอะไรขึ้น (เซอร์เบิร์ต ไอ. ซิลเลอร์, 2533: 118) แนวทางการสื่อสารที่เข้ามาแทนที่จุดอ่อนที่ว่าหากถือความหมายตรงตามตัวหนังสือมากเกินไป ก็อาจทำให้ไม่สามารถเข้าใจบางอย่างได้ในบางครั้ง เรียกการสื่อสารนี้ว่าการสื่อสารแบบวรรณคดี เป็นการสื่อสารที่มีได้เน้นที่ความหมายตรงตามตัวหนังสือนั่นเอง (กฤษดา เกิดดี, 2534 : 49)

Chomsky (1957 อ้างถึงใน วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์, 2521 : 187-191) ได้ศึกษาภาษาแนวใหม่เรียกกันว่า แนวปริวรรต โดยเขาเขียนหนังสือชื่อว่า Syntactic Structure และ

Aspect of Theory of Syntax โดยมองว่า ภาษามนุษย์มี 2 ระดับ คือ ระดับลึก (deep structure) และระดับผิว (surface structure)

ระดับลึกเป็นระดับของภาษาที่ยังอยู่ในแนวความคิด เป็นระดับที่คนพูดยังอยู่ในกระบวนการจัดเรียบเรียงรูปประโยค และระดับผิว คือ ระดับของภาษาที่พูดจากัน สำหรับการเข้าใจภาษาของมนุษย์แบ่งออกเป็น 2 ระดับเช่นเดียวกัน คือ ระดับความรู้ในภาษา (competence) และการใช้ภาษา (performance) ความรู้ในภาษา คือ สิ่งที่ทำให้ผู้พูดภาษาสามารถเข้าใจภาษาได้ สร้างประโยคใหม่ๆ ขึ้นมาใช้ได้อย่างไม่จำกัด ความรู้นี้ทำให้ผู้พูดสามารถบอกได้ว่าประโยคใดถูกหรือผิด หรือถ้าเป็นประโยคที่มีข้อความกำกวมจะตีความหมายได้ก็อย่าง ะไรบ้าง ส่วนการใช้ภาษา คือ การพูดภาษาจริงๆ ของผู้ใช้ภาษา ที่ต้องแยกความรู้และการใช้ออกจากกัน เพราะความรู้ในภาษาเป็นสิ่งที่เป็นามธรรมย่อมมีความครบถ้วนสมบูรณ์แต่การใช้ภาษาเป็นสภาพจริงซึ่งย่อมมีการผิดพลาดเกิดขึ้นได้

คำว่า “ไวยากรณ์” ของนักภาษากลุ่มนี้ หมายถึง กฎในภาษาที่ประกอบขึ้นด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วนคือ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเสียง (Phonological component) ส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความหมาย (Semantic component) และส่วนที่เกี่ยวข้องกับประโยค (syntactic component) เป็นส่วนที่สำคัญที่สุด การวิเคราะห์ภาษา จะไม่แยกทำเป็นส่วนๆ โดยถือว่าทั้งสามส่วนของภาษามีความสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก

ไวยากรณ์ของประโยคมีส่วนประกอบ 2 ส่วน คือ โครงสร้างของประโยค (Phrase Structure rules) และ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของประโยค (Transformational rules) ส่วนแรกอธิบายให้เห็นว่าประโยคประกอบขึ้นด้วยส่วนสำคัญต่างๆ โครงสร้างประโยคเป็นรูปบอกเล่าธรรมดา แต่เนื่องจากใน การใช้ภาษาจริงๆ มิได้ใช้แค่ประโยคบอกเล่าอย่างเดียว ยังมีประโยคคำถาม คำสั่ง ปฏิเสธ และใช้ประโยคอื่นๆ ซึ่งเกิดจากการรวมประโยคหลายๆ ประโยค จึงจำเป็นต้องใช้กฎที่ว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประโยค ทำหน้าที่ดัดแปลงโครงสร้างของประโยคที่ถูกสร้างขึ้นมาจากกฎส่วนแรก การดัดแปลงอาจเป็นการเติมคำ ดัดบางคำทิ้งไป ย้ายตำแหน่งของคำบางคำ เชื่อมคำเชื่อมประโยคเข้าด้วยกัน หรือใช้คำใหม่แทนที่คำบางคำ

ในการใช้ภาษาในการเสนอข่าวนั้น ข่าวนั้นจะมีโครงสร้างของการเขียนข่าวที่ผิดปกติ

ไปจากงานเขียนแบบอื่น ซึ่งหลักการไวยากรณ์ในการเสนอข่าว ควรมีลักษณะดังนี้ (ชำนาญ
รอดเหตุภัย, 2523 : 133-147)

- ใช้คำและประโยคให้ถูกต้องตามหลักภาษาไทย หลีกเลี่ยงการใช้คำหยาบทุกประเภท คำสองแง่สองมุมที่สื่อเจตนาไปทางลามกอนาจาร โทศ โศกเกินจริง
- หลีกเลี่ยงการใช้คำทับศัพท์ภาษาต่างประเทศโดยไม่จำเป็น
- ไม่ใช่คำที่เป็นความคิดเห็นส่วนตัวลงไปในช่วง และไม่ตั้งสมมุติฐานให้บุคคลอื่น ด้วยถ้อยคำที่อาจก่อให้เกิดความเสียหาย ไม่ระบายสีสันให้แก่วางงานเกินความจริง ใช้คำอย่าง ประหยัด ตรงไปตรงมา ก่อให้เกิดความเข้าใจง่ายที่สุด
- ใช้ภาษาที่เป็นแบบแผน หรือกึ่งแบบแผน ไม่ควรใช้ภาษาปากสำหรับหนังสือพิมพ์
- ใช้ภาษาพูดที่ค่อนข้างเป็นระเบียบแบบแผนในการรายงานข่าวทางวิทยุและโทรทัศน์
- ในสื่อวิทยุและโทรทัศน์ ควรใช้ภาษาพูดให้ถูกต้องตามหลักภาษา ใช้คำให้ตรง

ความหมาย

- ไม่พูดสอดแทรกความคิดเห็นส่วนตัวของผู้พูดลงไปในกรรายงานข่าวทางวิทยุและโทรทัศน์

สำหรับการใช้ภาษาให้เกิดความเด่นชัดและเกิดความประทับใจ น่าติดตามนั้น คำที่นักวรรณกรรมตั้งขึ้นเพื่อให้ตรงกับคำว่า Figure of Speech คือ คำว่า “ภาพพจน์” ซึ่งในชีวิตประจำวัน เรามักจะใช้ถ้อยคำที่ให้ภาพพจน์ต่างๆ โดยไม่รู้ตัวไม่ว่าจะเป็นการพูดหรือการเขียน เช่นเดียวกับที่พบในสื่อมวลชน โดยเฉพาะสื่อหนังสือพิมพ์ เป็นผู้ที่ใช้ภาษาภาพพจน์มากที่สุด ดังที่ปรากฏในการพาดหัวข่าวหรือบทความในหนังสือพิมพ์

ในความหมายของ “ภาพพจน์” สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2525 : 51) ได้ให้ความหมายไว้ว่าเป็นกลวิธีการใช้ภาษาด้วยการเลือกถ้อยคำ หรือใช้กลวิธีการกล่าวอย่างแยบยล เพื่อให้คำน้อยยคำสรุปสาระ หรือให้orroดที่กว้างลึก เป็นรูปคำที่ใช้หรือทำสิ่งที่เข้าใจยากให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น ทำสิ่งที่สัมผัสไม่ได้ให้สัมผัสได้ หรือทำให้ข้อความนั้นกินใจ ชวนคิด ชวนจดจำ

และอีกความหมายหนึ่งของ กาญจนานา นาคสกุล และคณะ (2521 : 240.1-240.4) ได้อธิบายถึงคำว่า “ภาพพจน์” ไว้ดังนี้ คือ เป็นคำ หรือ กลุ่มคำที่เกิดจากกลวิธีการใช้คำ เพื่อให้

เกิดภาพที่แจ่มชัดและลึกซึ้งขึ้นในใจของผู้อ่านและผู้ฟัง คำที่สามารถสื่อให้เห็นภาพได้ เช่น ผู้หญิงผู้ชาย ไม่เรียกว่า ภาพพจน์ เนื่องจากภาพพจน์เป็นผลของการใช้คำอย่างมีศิลปะ โดยกลวิธีการเปรียบเทียบซึ่งมีต่างๆ กัน แบ่งออกได้เป็นหลายประเภท คือ

1. อุปมา (Simile) คือ ภาพพจน์เปรียบเทียบสิ่งที่เหมือนกัน โดยมีคำเชื่อมโยง เช่น คำว่าเหมือน คุณ คิ่ง เช่น ปาน ราว ประหนึ่ง เพียง เทียม

2. อุปลักษณ์ (Metaphor) คือ ภาพพจน์เปรียบเทียบที่นำลักษณะเด่นของสิ่งที่ต้องการเปรียบมากกว่าทันที โดยไม่มีคำเชื่อมโยง หรือบางครั้งมีคำว่า “เป็น” เช่น

ชีวิตเป็นกีฬา เกิดมาเพื่อแข่งขัน

บ้างจะไปสู่ออนเมฆ บ้างอยากสู่วัน

3. อนุนามนัย (Synecdoche) คือ ภาพพจน์ที่เกิดจากการใช้คุณสมบัติเด่นๆ ส่วนหนึ่งเพื่อแทนความหมายทั้งหมด เช่น กาลเวลาคว่าทุกสิ่งไปจากฉัน ทั้งไว้แต่ความทรงจำและรอยยิ้มที่ขอบตา

4. อธินามนัย (Metonymy) คือ ภาพพจน์ที่เกิดจากการใช้ชื่อเรียกรวมๆ แทนสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือคนหนึ่ง เช่น ไทยนี้รักสงบ

5. บุคลาธิษฐาน (Personification) คือ ภาพพจน์ที่เกิดจากการเปรียบเทียบโดยนำสิ่งที่ไม่มีชีวิตหรือมีชีวิต แต่ไม่ใช่คนมากล่าวถึงราวกับเป็นคน เช่น ทะเลไม่เคยหลับไหล ใครตอบได้ไหมใจจึงตื่น

6. อติพจน์ (Hyperbole) คือ ภาพพจน์เปรียบเทียบเกินความจริง เช่น รักคุณเท่าฟ้า

7. สัทพจน์ (Onomatopoeia) คือ ภาพพจน์เปรียบเทียบโดยใช้คำเลียนเสียง เช่น

ต๋อยตะริดติดตีเจ้าพี่เอ๊ย จะละเลขเร่ร่อนไปนอนไหน

หรือการใช้คำที่มีเสียงบ่งถึง สี แสง ท่าทาง ฯลฯ เช่น แสยะเขี้ยวเขี้ยวปลาบอยู่ ะวับวะวับ

8. วิภาษ (Oxymoron) คือ ภาพพจน์ที่เกิดจากการใช้คำที่มีความหมายขัดแย้งกันนำมาคู่กันได้อย่างกลมกลืน เช่น ลมหนาวพัดอวจนหนาวเหน็บเจ็บกระดูก

9. อรรถวิภาษ (Paradox) คือ ภาพพจน์ที่เกิดจากการแสดงความหมายที่ดูเหมือนจะขัดแย้งกันหรือเป็นไปไม่ได้ แต่เมื่อวิเคราะห์ความหมายลึกลงไป อาจตีความได้อย่างกลมกลืน เช่น

ออกชลดลาแคล้วแผ่นดิน ปฤถพี

“ออก” ให้ความรู้สึกรอบอุ่มนุ่มนวล แต่ “ชล” มีลักษณะไหลให้ความชุ่มชื้น ความเย็น ลักษณะ

ทั้งสองอย่างนี้ขัดแย้งกันแต่ปรากฏอยู่ในสิ่งเดียวกัน เป็นความขัดแย้งที่ไปด้วยกันได้

ส่วนวิธีการสร้างภาพพจน์ ละเอียด โปษะภฤณะ (2526 : 76-80) ได้เสนอแนวคิดไว้หลายวิธีด้วยกัน คือ

- การใช้ความตรงกันข้าม (Antithesis) ช่วยให้ภาพความนึกคิดชัดเจนยิ่งขึ้น
- การใช้ความเปรียบ (Simile) ซึ่งการใช้ประโยคเปรียบเทียบนั้นจะทำให้เกิดความชัดเจนขึ้น
- การเปรียบเทียบโดยนัย (Metaphor) ใช้คำที่มีความหมายให้ได้คิดแทนการใช้คำตรงๆ ทำให้เกิดความคิดที่ลึกกว่าปรกติ
- การใช้ถ้อยคำที่มีการเล่นเสียง เล่นจังหวะ (Alliteration) การเล่นเสียงของคำทำให้เกิดอารมณ์ได้ง่าย ถึงแม้เป็นภาษาความเรียงก็สามารถทำให้เกิดเสียงอันโนมน้าวอารมณ์ได้ ซึ่งภาษาไทยเป็นภาษาที่มีจังหวะ มีสัมผัสอยู่แล้ว จะเขียนได้ง่ายหากรู้จักเลือก
- การใช้ประโยคที่ตั้งไว้เป็นปัญหา (Interrogation) การตั้งปัญหาทำให้เกิดความคิด ดังนั้นการใช้ประโยคที่เป็นปัญหา จึงเป็นการกระตุ้นเตือนให้ผู้อื่นเกิดความคิด
- การสมมติให้สิ่งที่ไม่มิดัวตน มีอาการกริยาเช่นสิ่งที่มีตัวตน
- การใช้ข้อความเกินความเป็นจริง (Hyperbole) บางครั้งทำให้เกิดความรู้สึกที่ลึกซึ้งขึ้นได้
- การใช้ถ้อยคำที่ได้จากเสียงธรรมชาติ ซึ่งภาษาไทยมีคำที่เลียนเสียงธรรมชาติเป็นสื่อให้เกิดภาพ เกิดความรู้สึก
- การโยงความคิดจากสิ่งหนึ่งไปยังอีกสิ่งหนึ่ง (Metonymy)
- การเล่นคำ (Puns of Words) เป็นการใช้คำเดียวกันในความหมายที่ต่างกัน
- การใช้คำให้เบาลง (Euphemism) ให้ความรู้สึกที่นุ่มนวลขึ้น
- การเขียนเรื่องสมมติเปรียบเทียบ (Allegory) โดยการใช้เรื่องขึ้นโดยอาศัยความคล้ายคลึงเช่น นวนิยาย นิทาน เป็นต้น

แนวคิดโครงสร้างนิยมและสัญวิทยา

คำว่า “โครงสร้างนิยม” นั้นเกิดมาจากการพัฒนางานด้านภาษาศาสตร์ของ De Saussure (ศิริรัช สิริภาชะ และกาญจนา แก้วเทพ, 2531 : 183-184) ต่อมาได้ขยายรวมเอาหลักการบางอย่างจากสาขาวิชามานุษยวิทยา เข้าไปในภายหลัง โครงสร้างนิยมแตกต่างจากภาษาศาสตร์ 2 ลักษณะด้วยกัน ประการแรก หัวข้อที่โครงสร้างนิยมสนใจศึกษาไม่ได้จำกัดอยู่แต่เรื่องภาษาพูด (Verbal) แต่ขยายความสนใจไปในระบบสัญญาณ (sign) ซึ่งมีคุณสมบัติคล้ายภาษา ประการที่สอง โครงสร้างนิยมไม่ได้สนใจแค่เฉพาะระบบตัวสัญญาณเองเท่านั้น แต่จะให้ความสนใจที่การเลือกตัวบทและความหมายของตัวบทมากกว่า มุ่งที่จะอธิบายความหมายในเชิงวัฒนธรรมพร้อมไปกับอธิบายความหมายในเชิงภาษา

สำหรับแนวคิดเชิงรูปแบบนิยม (Formalism) ซึ่งเป็นวิธีหนึ่งของการศึกษาโครงสร้างของข้อมูลทางคติชน (สาวลักษณ์ อนันตศานต์, 2538 : 160) นำเสนอโดยนักคิดจากกลุ่มรูปแบบ (Formalist) ของรัสเซีย Vladimir Propp เขาได้เสนอ model การศึกษาไวยากรณ์ของเรื่องเล่าไว้เมื่อต้นศตวรรษที่ 20 โดยได้นำเอานิทานพื้นบ้านรัสเซีย 167 เรื่องมาศึกษารูปแบบ (form) ผลงานของเขาได้รับการแปลและตีพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษโดยใช้ชื่อว่า Morphology of the Folktale

คำว่า “morphology” ในความหมายของเขาก็คือ การพิจารณาส่วนประกอบในนิทานและความสัมพันธ์ทุกรูปแบบของส่วนประกอบนี้ ซึ่งเขาศึกษาว่าในนิทานเรื่องหนึ่งๆ นี้มีใครทำอะไร ทำอย่างไร เหตุการณ์เป็นไปอย่างไร เมื่อเขากำหนดส่วนประกอบในเนื้อหาของนิทานว่าหน่วยใดจะคงที่และหน่วยใดจะเปลี่ยนแปลงแล้วก็อธิบายได้ว่า สิ่งที่เปลี่ยนแปลงคือ ชื่อตัวละคร คุณสมบัติของตัวละคร และเนื้อหา แต่โครงสร้างของนิทานจะคงที่เสมอ สิ่งที่คงที่ คือ นาฏการ หรือ action ของตัวละคร นาฏการอันหนึ่งจะดำเนินตามนาฏการอีกอันหนึ่งเป็นลำดับและเป็นแบบแผนที่ตายตัว เขาเรียกนาฏการนี้ว่า function ซึ่งจะปรากฏในนิทานทุกเรื่อง และมีรวมทั้งหมด 31 function เช่น ข้อที่หนึ่ง หรือ function ที่หนึ่ง คือ การจากไปของพระเอก ข้อสุดท้าย หรือ function ที่ 31 คือ พระเอกได้แต่งงานและครอบครองทรัพย์สมบัติ function นี้ไม่จำเป็นต้องปรากฏครบทุกข้อทั้ง 31 ข้อในนิทานแต่ละเรื่อง นิทานแต่ละเรื่องจะมีบาง function เท่านั้น แต่จะต้องปรากฏตามลำดับโดยไม่สลับที่กัน

จุดเริ่มต้นการศึกษาเกิดจากการที่เขามองเห็นว่าการศึกษาที่ผ่านมาไปอิงอยู่กับเนื้อเรื่องอิงอยู่กับประวัติศาสตร์ หรือความจริงข้างนอก (ซุสัคคี กัทรกุลวณิช, เอกสาร, 2541) เช่นไปศึกษาว่าเป็นนิทานเกี่ยวกับสัตว์ มนุษย์หรือสิ่งอภินิหารซึ่งเขารู้สึกว่าไม่ได้เข้าไปศึกษาตัวนิทานจริงๆ จึงกลับไปตั้งคำถามและค้นหาวนิทานเหล่านั้นมีไวยากรณ์หรือองค์ประกอบอะไรที่สามารถใช้เป็นกฎเกณฑ์ที่กำหนดหน่วยต่างๆ ที่ปรากฏในนิทานเหล่านั้นได้

Propp ในนิทาน 4 เรื่องเป็นตัวอย่างการศึกษา ซึ่งทั้ง 4 เรื่องมีเหตุการณ์ ดังนี้

1. พระเจ้าซาร์พระราชทานเหยี่ยวให้กับพระเอก เหยี่ยวพาพระเอกไปยังอีกเมืองหนึ่ง
2. ชายแก่ให้ม้าแก่ซูเซ็นโก ม้าพาเขาไปยังอีกเมืองหนึ่ง
3. พ่อมดให้เรือกับอิวาน เรือพาเขาไปยังอีกเมืองหนึ่ง
4. เจ้าหญิงมอบแหวนให้กับอิวาน มีชายหนุ่มออกมาจากแหวนและพาอิวาน ไปยังอีกเมืองหนึ่ง

ซึ่งเขามองว่าถ้าศึกษาเพียงแค่นี้เรื่อง หรือดูจากเหตุการณ์ก็จะเห็นว่านิทาน 4 เรื่องไม่น่าจะมีอะไรที่คล้ายกันนัก นอกจากว่ามี การพาไปอีกเมืองหนึ่ง แต่ชื่อตัวละครหรือของที่ให้ไม่เหมือนกันเลย Propp เสนอคำสำคัญซึ่งเป็น Keyword ขึ้นมา คือ คำว่า “actant” เขาพยายามจะหลีกเลี่ยงจากการดูที่ตัวละครไปดูที่การกระทำ ในนิทานพื้นบ้านมี actant ที่เป็นผู้กระทำซึ่งอาจปรากฏออกมาในรูปของพระเจ้าซาร์ ชายแก่ เจ้าหญิง หรือพ่อมดก็แล้วแต่ แต่ในฐานะ actant แล้วตัวละครทั้ง 4 ทำหน้าที่อย่างเดียวกัน คือ เป็นผู้ให้ของกับใครสักคน ดังนั้นถึงแม้ชื่อหรือคุณสมบัติจะต่างกันไปที่ก็ไม่สำคัญ

นอกจาก actant ที่เป็นผู้ให้แล้วในนิทานตัวอย่างสี่เรื่องที่เขาใช้ยังมี actant ที่ทำหน้าที่เป็นผู้รับสิ่งของ ได้แก่ ซูเซ็นโก อิวาน หรือพระเอก

Propp เสนอให้มองการกระทำของ actant ว่าทำอะไรบ้าง หรือเกิดอะไรขึ้นบ้างในนิทาน ดังนั้นถ้าเรามองการให้เหยี่ยว การให้ม้า การให้เรือ การให้แหวนควรรอบที่ว่าเป็นการให้ของวิเศษ เพราะท้ายที่สุดก็พาผู้รับ ไปอีกที่หนึ่ง ทั้งหมดก็คือ function ของการให้ของวิเศษ

ในนิทานพื้นบ้านรัสเซียจึงมีหน่วยความสัมพันธ์ที่สำคัญอยู่ 2 หน่วย คือ actant กับ function ในทุกเรื่องจะมีผู้กระทำกับการกระทำเกิดขึ้น ซึ่งจะช่วยให้หลุดออกจากการวิเคราะห์แค่ตัวนิทาน แล้วลงไปดูในระดับโครงสร้างของเรื่องมากขึ้น

สำหรับวิธีการวิเคราะห์วิธีการสร้างความหมายของตัวบทนั้น มีอยู่ 2 ลักษณะ คือ (Propp อ้างถึงใน จตุรงค์ ควงมณี, 2539 : 17)

1. การวิเคราะห์เชิง Synchronic Analysis คือการศึกษาตัวบทโดยพิจารณาความสัมพันธ์ที่เกิดจากสภาวะต่างๆ ภายในตัวบทนั้น เพื่อศึกษาถึงรูปแบบที่เป็นคู่ตรงกันข้าม (เช่น ดี-เลว , สูง-ต่ำ) จัดว่าเป็นการค้นหา Paradigmatic Structure นั่นเอง เป็นการให้ความหมายแฝงเร้นในระดับลึก (Latent Meaning) แก่ตัวบท และอธิบายว่าตัวบทนั้นเกี่ยวข้องกับเรื่องอะไร

2. การวิเคราะห์เชิง Diachronic Analysis คือ การศึกษาการดำเนินเรื่องหรือการเล่าเรื่อง โดยเน้นไปที่การ โยงลำดับเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นเข้าไว้ด้วยกันจนสามารถเล่าเรื่องได้ ซึ่งเรียกว่า การค้นหา Syntagmatic Structure ลำดับก่อนหลังของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ถือว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการเล่าเรื่อง เนื่องจากถือว่าเป็นตรรกะ (Logic) ของตัวบทในการเล่าเรื่อง และการจัดลำดับของหน่วยเหล่านี้ก็มีผลต่อการสร้างความหมายให้กับผู้รับสารด้วย การวิเคราะห์ในลักษณะนี้จะให้ความหมายตัวบทในระดับผิวหน้า (Manifest Meaning) โดยที่จะอธิบายว่ามีอะไรเกิดขึ้นบ้าง

ในความหมายของโครงสร้างนิคมนั้น Piaget (1968 ,cited in Hawkes, 1986 : 19) ได้ให้นิยามว่าโครงสร้างจะประกอบไปด้วยองค์ประกอบของความคิด 3 แบบด้วยกันคือ

1. ความคิดเรื่ององค์รวม (The Idea of Wholeness) หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ที่อยู่ภายในโครงสร้างนั้น
2. ความคิดเรื่องการเปลี่ยนรูป (The Idea of Transformation) หมายถึงกระบวนการต่างๆ ภายในโครงสร้างต้องไม่คงที่หรือสามารถเปลี่ยนรูปได้
3. ความคิดเรื่องกฎเกณฑ์ (The Idea of Self-Regulation) หมายถึง โครงสร้างต้องมีกฎเกณฑ์ตายตัวที่เป็นไปตามกระบวนการของการเปลี่ยนรูปนั้นๆ

อลัน ดันคิส (อ้างถึงใน เสาวลักษณ์ อนันตสานต์, 2538 : 160-161) ได้นำแนวคิดรูปแบบนิชม (Formalism) มาศึกษาวรรณกรรมมุขปาฐะของพวกอินเดียนทางตอนเหนือของอเมริกาแล้วให้ความเห็นว่าวรรณกรรมเหล่านี้มีโครงสร้างแบบเดียวกันต่างกันเฉพาะเนื้อหา ซึ่งทำให้สามารถจำแนกได้ว่าเป็นคติชนประเภทใด เขาได้เสนอความคิดว่า การวิเคราะห์โครงสร้างของคติชนควรแบ่งเป็น 2 แบบ คือ แบบแรกเป็นการศึกษารูปแบบของ Propp โดยเน้นความต่อเนื่องของเหตุการณ์ต่างๆ ในเรื่องไปตามลำดับ เช่น เกี่ยวกับการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างถ้อยคำในประโยค และเสนอชื่อแบบการวิเคราะห์นี้ว่า Syntagmatic Structural Analysis เพราะเป็นการศึกษาตัวบทของคติชนโดยไม่สนใจสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม ส่วนแบบที่สอง เรียกว่า Paradigmatic Structural Analysis

จุดประสงค์หลักของแนวคิดเชิงวิเคราะห์โครงสร้าง (Structuralism) คือ การค้นหาโครงสร้างของความคิดมนุษย์ Claude Levi-Strauss นักมานุษยวิทยาชาวฝรั่งเศส ได้เขียนบทความเรื่อง The Structural Study of Myth ขึ้นใน ค.ศ. 1955 โดยตั้งข้อสงสัยว่า เหตุใดนิยายปรัมปราของคนทั่วโลกจึงมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันอยู่หลายอย่าง ทั้งๆ ที่เขาเหล่านั้นอยู่ต่างสังคมกัน และไม่ได้มีการติดต่อสัมพันธ์กันอย่างไร เขาลงความเห็นว่า ในนิยายนี้มีระเบียบแบบแผนที่ทำให้นิยายต่างๆ มีลักษณะเด่นที่คล้ายกันอยู่ ระเบียบนี้คือ โครงสร้างพื้นฐานของจิตใจมนุษย์ มนุษย์ไม่ว่าจะเจริญแล้วหรือยังเป็นอนารยชนอยู่จะมีโครงสร้างของจิตใจแบบเดียวกัน หากวิเคราะห์ส่วนประกอบย่อยๆ ที่เกิดขึ้นซ้ำๆ กันในนิยาย ก็จะทำให้ทราบถึงโครงสร้างของวัฒนธรรมได้ เนื่องจากส่วนประกอบนี้เกิดจากจิตไร้สำนึกของมนุษย์ เขาเชื่อว่าจะสามารถนำปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมทั้งหมดมาจัดลำดับให้เป็นกลุ่มความสัมพันธ์ในลักษณะของลูกโซ่ได้ เขาเรียกปรากฏการณ์นี้ว่า bundles of relation

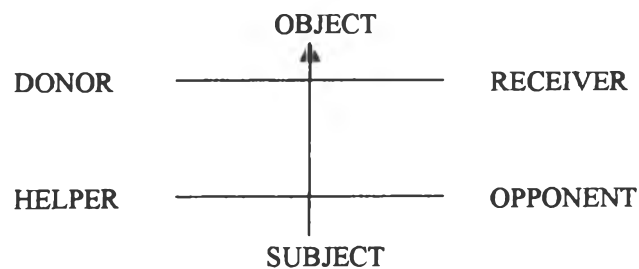
Levi-Strauss ได้นำเอาแบบแผนของโครงสร้างวัฒนธรรมไปวิเคราะห์นิยายปรัมปราเพื่อที่จะเข้าใจโลกทัศน์ของคนในแต่ละสังคมได้ดีขึ้น เขายืนยันว่าการสร้างวัฒนธรรมของคนแต่ละกลุ่มจะมีหลักการหรือระบบแบบเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ส่วนประกอบในวัฒนธรรมจึงมีความสัมพันธ์กัน เขาศึกษาเรื่องอิดิปัสโดยเปรียบเทียบกับเรื่องอื่นๆ แล้วดึงเอาลักษณะเด่นออกมาเป็นแผนภูมิที่มีความสัมพันธ์กันในแนวตั้ง ด้วยเหตุนี้ อลัน ดันคิส จึงเรียกการวิเคราะห์ของเขาว่าเป็นแบบ Paradigmatic Structural Analysis

A.J. Greimas เป็นนัก narratologist ชาวฝรั่งเศส (ชุกศักดิ์ กัทธฤตวณิช ,2541) เขาเสนอความคิดเกี่ยวกับเรื่องเล่าโดยพยายามหาไวยากรณ์ของเรื่องเล่าอีกแบบซึ่งเรียกว่า ผังแสวงหา (Quest Model) สิ่งที่เขาทำประการที่หนึ่ง คือ รับความคิดเกี่ยวกับ actant ของ Propp ซึ่งเขาเห็นว่าดีและน่าสนใจมาใช้ เนื่องจาก ความคิดเกี่ยวกับ actant ช่วยทำให้เห็นหน่วยต่างๆ ที่เกิดขึ้นในเรื่องเล่าได้ชัดเจนและไม่ยึดติดอยู่กับเนื้อเรื่องมากนัก เพียงแต่ว่าเขาพยายามจะปรับปรุง หรือทำให้ actant ต่างๆ เป็นระบบและมองเห็นความสัมพันธ์ที่ชัดเจนมากขึ้นในระดับโครงสร้าง

Greimas ได้เสนอแนวคิดที่มีลักษณะเป็นไวยากรณ์มากขึ้น โดยเสนอว่า ในเรื่องเล่าทุกเรื่องมี Actant อยู่แค่สามคู่ความสัมพันธ์ คือมี SUBJECT/OBJECT SUBJECT คือตัวเอกของเรื่อง ต้องการได้อะไรที่เป็น OBJECT ของเรื่อง และมี HELPER/OPPONENT ผู้ช่วยกับผู้ต่อต้าน และมี DONOR / RECEIVER ผู้ให้กับผู้รับ

เขาเสนอว่าใน narrative ทุกเรื่องซึ่งมีเหตุการณ์ตอนต้นและตอนจบ มีสิ่งที่เรียกว่า Quest Model คือ actant ที่เป็น SUBJECT ซึ่งต้องการแสวงหาสิ่งใดสิ่งหนึ่งในเรื่องนั้น จะได้หรือไม่เป็นอีกเรื่องหนึ่ง แต่ทุก narrative จะตกมาในไวยากรณ์ความสัมพันธ์

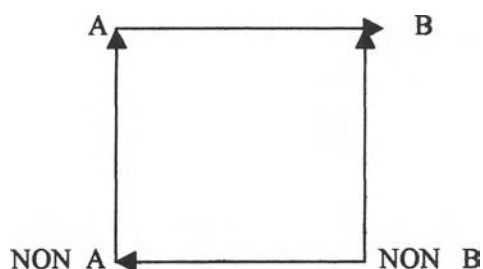
ผังแสวงหา (Quest Model) ของ Greimas

จากผังนี้จะเห็นว่าในเรื่องมีตัวละคร หรือเหตุการณ์ที่ทำหน้าที่เป็น SUBJECT ที่แสวงหา OBJECT และหน่วยอื่นๆ ในเรื่องถูกแบ่งให้เป็น 2 คู่ คือ HELPER ที่มาช่วย SUBJECT แสวงหากับ OPPONENT ผู้ต่อต้านที่ทำให้ SUBJECT ไม่สามารถจะได้ OBJECT และมีผู้ให้กับผู้รับ คือ DONOR / RECEIVER ซึ่งผังแสวงหานี้เป็นการสร้างไวยากรณ์ชุดหนึ่งขึ้นมาอธิบายความสัมพันธ์ของหน่วยต่างๆ ในเรื่องเล่าทั้งหลายโดยไม่ยึดติดกับเนื้อเรื่อง

แม้ว่าฟังก์ชันของ Greimas จะทำให้มองเห็นความสัมพันธ์ของเรื่องเล่าแต่ยังไม่ลึกเพียงพอ เขาได้พยายามศึกษาโครงสร้างระดับลึก โดยวิเคราะห์หน่วยความหมายต่างๆ ที่เกิดขึ้นในเรื่อง (ชูศักดิ์ กัทธฤถวิชัย, 2541) ซึ่งเขาเสนอว่าในเรื่องเล่าจะมี Seme กับ Seimeme เป็นหน่วยในเรื่องเล่าวิธีการศึกษา คือ ต้องดูทุกหน่วยความหมายในเรื่องและพยายามจับคู่เข้าด้วยกัน เมื่อศึกษาหน่วยความหมายในเรื่องเล่าเพื่อดูความเหมือนและความต่างแล้ว จะพบว่าถูกรวบรวมออกเป็นคู่ตรงข้ามได้คู่เดียวคือ Seme 1 กับ Seme 2 และคู่ตรงข้ามต้องก่อให้เกิดคู่ตรงข้ามในเชิงลบขึ้นอีกคู่ คือ Non Seme 1 กับ Non Seme 2

สี่เหลี่ยมสัญลักษณ์ (Semiotic Square) ของ Greimas

สี่เหลี่ยมสัญลักษณ์นี้เป็นตัวกำหนดความหมายของหน่วยต่างๆ ขึ้นมา ซึ่งจะช่วยในการวิเคราะห์โครงสร้างของเรื่องเล่า ทำให้สามารถมองเห็นอุดมการณ์ของเรื่องเล่าเป็นไปได

ส่วนในเรื่องของสัญวิทยา Ferdinand De Saussure นักภาษาศาสตร์ชาวสวิส ที่เป็นผู้แยกภาษามาศึกษาในเชิงของสิ่งที่เป็ระบบ (systems) ในตัวเอง (อ้างถึงในศิริรัช สิริกาชะ และกาญจนา แก้วเทพ, 2531) ได้ให้ความหมายของ “สัญญาะ” ไว้ว่า คือสิ่งที่สัมผัสได้ด้วยอวัยวะรับสัมผัสทั้งห้า และเป็นสิ่งที่คนกลุ่มหนึ่งได้ตกลงใช้สิ่งนั้นเป็นเครื่องหมาย (mark) ซึ่งอีกสิ่งหนึ่งที่ไม่ได้ปรากฏอยู่ในสัญญะนั้น เช่น เขียนอักษรคำว่า “ม้า” โดยที่หมายถึง “ตัวม้าจริงๆ” ส่วนที่อยู่ในเครื่องหมาย “ม้า” นี้เรียกว่า “ตัวหมาย” (signifier) ส่วนตัวม้าจริงๆ นั้น เรียกว่า “ตัวหมายถึง” (signified) กระบวนการทั้งหมดนี้ เรียกว่า “การสร้างความหมาย” (signification)

ซึ่งระบบสัญญาะนี้จะทำการควบคุมการสร้างความหมายของตัวบทให้เป็นไปอย่างสุลับ

ซับซ้อนและแปรผัน และต้องขึ้นอยู่กับลักษณะของแต่ละวัฒนธรรม ซึ่งความหมายดังกล่าวมี 2 ระดับ คือ ระดับความหมายโดยอรรถ (denotative) และความหมายโดยนัย (connotative) ซึ่งความหมายโดยนัย หมายถึงกลุ่มของความหมายที่มาเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน (associations) และภาพลักษณ์ (image) ที่เกิดขึ้นในความคิดของแต่ละบุคคล จากการที่ถูกกระตุ้นและแสดงออกโดยการใช้ และการนำเอาสัญลักษณ์มาผสมกันเป็นแบบต่างๆ

ซึ่งความหมายทั้ง 2 ลักษณะนี้ อธิบายเพิ่มเติมตามแนวคิดของ Roland Barthes (อ้างถึงใน สุวรรณี กัลยาณสันต์, 2535 : 16-17) ที่แสดงให้เห็นว่ากระบวนการสร้างความหมายมี 2 ขั้นตอน คือ

1. ความหมายโดยอรรถ (Denotation) เป็นขั้นตอนเดียวกับการสร้างความหมาย ในทัศนะของ Saussure หมายถึง ความสัมพันธ์แบบสภาวะวิสัย ระหว่างสัญลักษณ์กับตัวอ้างอิง (Referent) เช่น คำว่า “ม้า” และ “อาชา” ต่างก็ถูกให้ความหมายว่าเป็นสัตว์ประเภทเดียวกัน แต่ในความจริงนั้น ไม่มีกระบวนการสร้างความหมายใดที่เป็นสภาวะวิสัย ยกเว้นภาษาทางคณิตศาสตร์

หรืออีกตัวอย่างหนึ่ง (อ้างถึงในจันทร์เพ็ญ โกคชาชัยพัฒน์, 2538 : 12) เป็นภาพวีรรูปถนน ก็จะแสดงความหมายว่าเป็นถนนสายนั้น หรือคำว่า “Street” ก็แสดงความหมายว่าเป็นถนน ชนิดที่มีอาคารเรียงรายอยู่สองฟาก แต่ถ้าเราใช้เทคนิคการถ่ายภาพเข้าช่วย ดังเช่นการใช้ฟิล์มสี ถ้าขณะมีแสงแดดอ่อนๆ ใช้เลนส์กระจกปรับภาพทำให้ภาพนุ่มขึ้น จะทำให้มองเห็นภาพของ ถนนสายนี้เป็นถนนที่เต็มไปด้วยความสุข ความอบอุ่น แต่ถ้าใช้เทคนิคการถ่ายภาพอีกรูปแบบ หนึ่ง โดยใช้ฟิล์มขาว-ดำ และกระจกเลนส์ปรับภาพจะทำให้ภาพดูแข็งกระด้างทำให้ภาพของ ถนนสายนี้มีแต่ความเยือกเย็น ไม่อบอุ่นความหมายแรกจากภาพที่แสดงว่าเป็นถนนสายหนึ่งนั้น เป็นการตีความหมายโดยตรง แต่ความหมายที่สองที่ให้ความรู้สึกจากการใช้เทคนิคการถ่ายภาพ ทั้งสองวิธี แสดงความหมายในขั้นที่ 2 ซึ่งเรียกว่าการตีความหมายโดยนัยแฝง

2. ความหมายทางสังคม (Connotation) และความหมายแบบมายาคติ (Myth)

ความหมายทางสังคมจะถูกกำหนดโดยรูปแบบของตัวสื่อ โดยตัวสื่อที่นั้นอาจ เปลี่ยนแปลงได้แต่ตัวความหมายยังคงเดิม เช่น การเลือกใช้คำระหว่าง “ม้า” และ “อาชา” หรือ

ภาพถ่ายผู้หญิง 2 ภาพ ภาพแรกคมชัด อีกภาพหนึ่งเป็นภาพที่นุ่มนวล ซึ่งจะสื่อความหมายแตกต่างกัน นั่นคือ ความหมายทางสังคมเกิดขึ้นจากการเลือกวิถี (style) และน้ำเสียง (Tone) ของตัวสื่อ และเกี่ยวข้องกับตัวสื่อนั้นๆ ว่าสื่อความหมายอย่างไร ความหมายทางสังคมนี้เป็นความหมายที่เข้าใจกันเฉพาะกลุ่ม

ส่วนความหมายแบบมาชาคคิ หมายถึง ความเชื่อ หรือ แนวคิดที่เป็นนามธรรมซึ่งได้รับการยอมรับ และสืบทอดมาทางวัฒนธรรมของแต่ละสังคม เป็นความหมายซึ่งเป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไป

หรืออีกนัยหนึ่งการตีความหมายโดยนัยแฝง (อ้างถึงในจันทร์เพ็ญ โกลาชัยพัฒน์, 2538 :13) เป็นการอธิบายถึงปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นเมื่อสัญลักษณ์กระทบกับความรู้สึก หรืออารมณ์ของผู้ใช้สารและค่านิยมในวัฒนธรรมของเขา ความหมายนี้จะเกิดขึ้นจากการตีความโดยอวัติสัย และเมื่อผู้ตีความได้รับอิทธิพลจากผู้ให้สาร ไปพร้อมๆ กับได้รับจากวัตถุหรือสัญลักษณ์

ปัจจัยเชิงวิพากษ์ในการตีความหมายโดยนัยแฝง ยกตัวอย่าง ภาพถนนสายเดียวกัน 2 ภาพ ความคิดฝันของเราเกี่ยวกับถนนสายนั้นออกมาแตกต่างกันขึ้นอยู่กับเทคนิคการถ่ายภาพ ภาพทั้งสองนั้น คือ ตัวหมาย การที่กล้องจับภาพถนนและถ่ายออกมาให้เราเห็นบนแผ่นฟิล์มเป็นการตีความหมายโดยตรงแต่การถ่ายภาพโดยใช้เทคนิค แสงสี และอุปกรณ์พิเศษ นำความรู้สึกนึกคิดของคนนั้นเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการถ่ายภาพ เป็นการตีความหมายโดยนัยแฝงจากสิ่งที่มีมนุษย์ทำขึ้น

สำหรับแนวทางการศึกษาความหมายภายในสัญลักษณ์ที่ปรากฏเป็นเนื้อหาทางสื่อมวลชนนั้น Strauss ได้เสนอแนวทางไว้ 3 ลักษณะ คือ (อ้างถึงในวันดี ทองงอก, 2533 : 22-23)

1. Synchronic เป็นการมองหารูปแบบของความตรงกันข้ามด้วยการศึกษาในตัวแบบหรือรูปแบบ (Paradigmatic Structure) ซึ่งเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ที่อยู่ภายในองค์ประกอบทั้งสองอันเป็นความสัมพันธ์ที่ให้กำเนิดความหมายบนเหตุผลที่ว่า ความหมายตั้งอยู่บนฐานของความสัมพันธ์ที่กำหนดขึ้น และความสัมพันธ์ที่สำคัญที่สุดคือ ความตรงกันข้าม

ตัวแบบ (Paradigm) เป็นกลุ่มของรูปแบบ (form) ที่มีการเลือกภายในกลุ่ม ซึ่งประกอบ

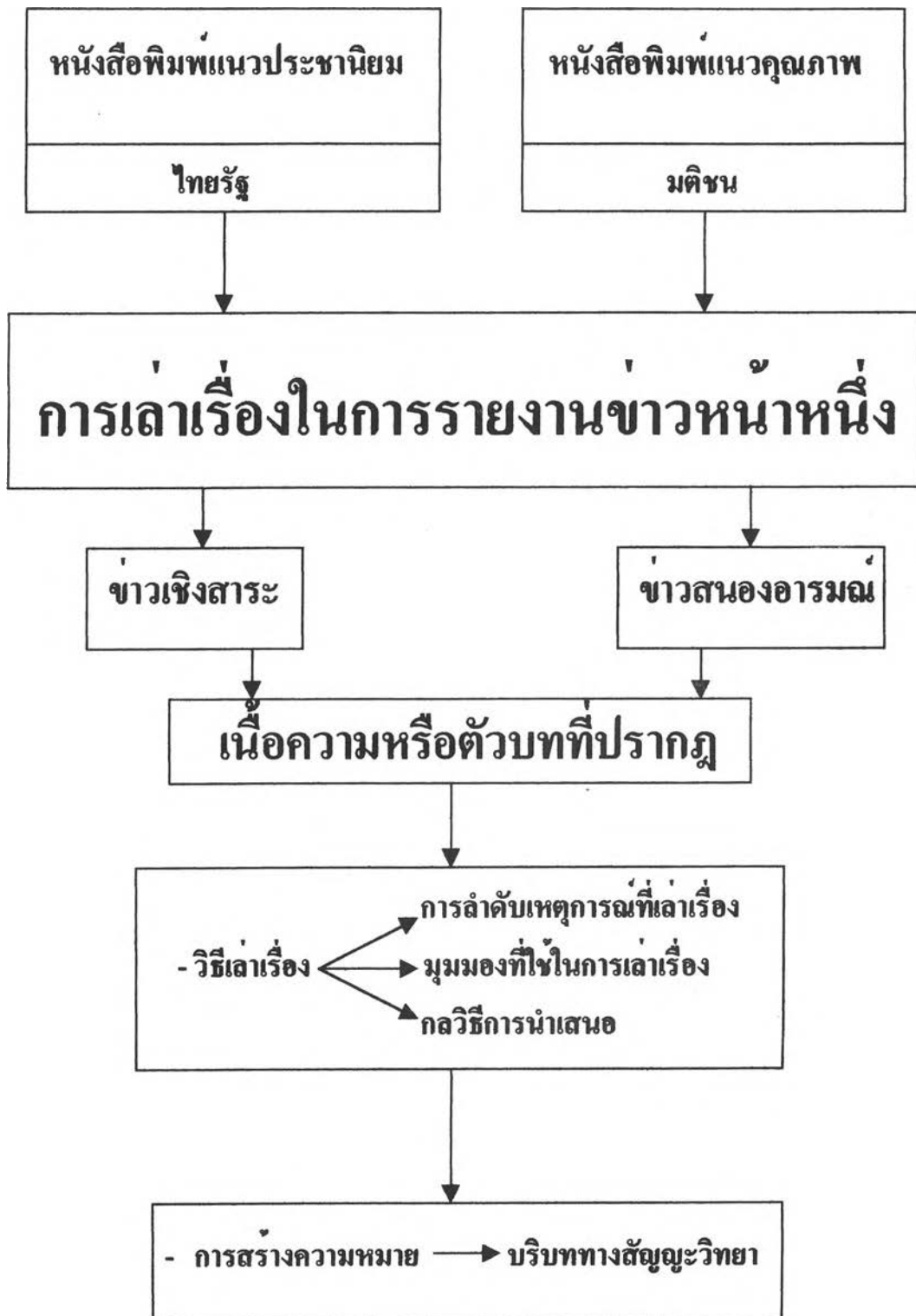
ไปด้วยรูปแบบต่างๆ ที่แยกออกเป็นหน่วยย่อย ซึ่งแต่ละหน่วยย่อยมีโอกาสที่จะถูกเลือกออกมาเป็นตัวแทนแต่ละตัว ลักษณะพื้นฐาน 2 ประการของ paradigm คือ หน่วยย่อยทั้งหมดของตัวแบบจะต้องมีลักษณะที่เป็นตัวของตัวเองและต้องมีลักษณะร่วมกันภายในของหน่วยย่อยนั้น

2. Diachronic เป็นวิธีเข้าถึงความหมายที่มุ่งศึกษาความเชื่อมโยงของเหตุการณ์ (Syntagmatic Structure) ที่อยู่ในเนื้อหานั้น ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงแต่ละหน่วยย่อยของตัวแบบ (paradigm) Diachronic จึงเป็นแนวทางที่เน้นการโยงเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นเข้าไว้ด้วยกันจนสามารถสื่อความได้ และยังมีผลต่อการสร้างความหมายให้กับผู้รับสาร

3. Code ระบบนั้นเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นเพื่อคุมความประพฤติของมนุษย์ หรือให้ปฏิบัติตามซึ่งเกิดจากการรวบรวมกฎเกณฑ์ หรือข้อบังคับของสังคม (social convention) ที่บอกว่าอะไรควรทำหรือไม่ควรทำในสถานการณ์ต่างๆ แสดงให้เห็นประสบการณ์ด้านวัตถุนิยต์ที่มนุษย์มีความสัมพันธ์กับโลกที่เป็นโครงสร้างเกิดขึ้นในใจของคนเรา แล้วส่งผลกระทบต่อแนวทางการแปลงความหมายของสัญญาณ และสัญลักษณ์ (symbolic) ระบบ (code) มีลักษณะเฉพาะชัดเจน สามารถมองเห็นได้และมีหลายประเภทเช่น เครื่องหมายที่เป็นอาณัติสัญญาณ เป็นต้นอีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงวิธีการดำรงชีวิตของบุคคลได้ด้วยการทำหน้าที่ทางด้านการสื่อสาร และทางสังคมด้วยการถ่ายทอดผ่านสื่อ หรือช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสม

ทฤษฎีสัญญาวิทยาจึงเป็นทฤษฎีที่นำมาอธิบายการสื่อสารของมนุษย์ การสื่อสารเป็นจุดกำเนิดของความหมาย เป็นกิจกรรมของมนุษย์ที่จะต้องบังเกิดขึ้น โดยไม่สนใจความล้มเหลวของการสื่อสารประสิทธิผลและความถูกต้อง ในทางกลับกันเป็นการศึกษาในด้านความแตกต่างของสังคม วัฒนธรรมระหว่างผู้ให้และผู้รับสาร รวมถึงความหลากหลายของความหมายภายในระบบภาษา แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบต่างๆ ที่เป็นตัวสร้างความหมาย โดยมุ่งความสนใจไปที่การวิเคราะห์ โครงสร้างซึ่งเป็นกลุ่มความสัมพันธ์ที่ทำให้สาร หมายถึงบางสิ่งบางอย่างที่สร้างเครื่องหมายบนกระดาษ หรือเสียงไปยังสารที่จะถูกส่งออกไปในการสื่อสารแต่ละครั้ง (John Fiske ,1982 :118) นอกจากนี้ Peirce (อ้างถึงใน กฤษดา เกิดดี ,2534 : 44) ยังได้แบ่งสัญญาณออกเป็น 3 ลักษณะ คือ สัญญาณที่เป็นตัวของมันเอง สัญญาณที่เกี่ยวข้องกับวัตถุ และสัญญาณที่อยู่ในฐานะเป็นตัวแทนสำหรับการตีความหมาย ซึ่งเขาบอกว่ามีเพียงสัญญาณเท่านั้นที่จะสามารถเข้าถึงความเป็นจริงในระดับสูงสุดได้

กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมุติฐานการวิจัย

1. การเล่าเรื่องในข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ และมติชน จะมีความเหมือนกันในเนื้อความที่เป็นข้อเท็จจริง แต่มีความแตกต่างกันในระดับความหมาย ในด้านรูปแบบ และวิธีการนำเสนอ
2. การเล่าเรื่องในข่าวเชิงสาระ แตกต่างกับ การเล่าเรื่องในข่าวสนองอารมณ์ ในหนังสือพิมพ์ทั้ง 2 ประเภท